

MAGYAR POSTA

SZERKESZTI ÉS KIADJA A M.KIR. POSTAVEZÉRIGAZGATÓSÁG
MEGBIZÁSÁBÓL A M.KIR. POSTA JOGÁSZ-ÉS MÉRNÖKTISZTVISELŐI
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK SZERKESZTŐBIZOTTSÁGA

FŐSZERKESZTŐ: DR FORSTER KÁROLY M.KIR. POSTAFŐIGAZGATÓ

FELELOS SZERKESZTŐ:

Dr. PÁZMÁNY ÖDÖN

M. KIR. POSTAIGAZGATÓ

TÁRSZERKESZTŐ:

RÁKOSI GYÖRGY

M. KIR. POSTAMŰSZAKI TANÁCSOS

Távbeszélővel egyesített postamesteri hivatalok elhelyezése.

Írta: SIMONFFY MIKLÓS m. kir. postaműszaki igazgató.

A kincstári épületekben vagy kincstári bérletekben lévő postahivatalok elhelyezése és elrendezése rendszerint gondos és körültekintő mérlegelést kíván meg az illetékes postai hatóságok részéről. Ezzel szemben postamesteri bérlemények esetén, az elrendezés mikéntje a postamesterre van bízva. Az elsőzben kinevezett postamester azonban rendszerint nem rendelkezik a célszerű elrendezés megválasztásához szükséges tapasztalatokkal. Mint postakiadó esetleg csak néhány postahivatalt látott, így nem nélkülözheti a több száz hivatal berendezését ismerő igazgatósági szakelőadó tapasztalatát és irányítását. Különös fontosságot nyer ez a kérdés a távbeszélővel egyesített hivataloknál, mert ezeknél a célszerűtlen elrendezés megváltoztatása később már csak nagy költséggel s jelentékeny anyag felhasználásával lehetséges, ha az átrendezés érdekében a távbeszélő berendezés elhelyezését is meg kell változtatni. Szükségesnek látszik tehát a postamesteri hivatalok elhelyezése és elrendezése tekintetében követendő elveket leszögezni.

A postamesteri szolgálati szabályzat (megjelent a Rendeleték Tára 1928. évi június 9-iki 24. számában) a III. fejezet 25. §-ában kimondja, hogy a postahivatalt lehetőleg a község forgalmi középpontjában kell elhelyezni. Ez a követelmény a távbeszélővel egyesített hivataloknál fontosságában növekedik, mert a központnak a távbeszélő előfizetői állomások súlypontján kívül való elhelyezése a helyi hálózat huzalhosszát és ezzel a létesítés költségét is a többszörösére emelheti. Ettől a feltételtől a vasútállomással bíró helységeken olyan értelemben lehet eltérni, hogy a hivatal a forgalmi gócponttól a vasútállomás felé tolódhatik el, mert ez esetben a helyi hálózat növekedésével szemben áll az összekötő áramkörök rövidülése.

A hivatal és a postamesteri lakás céljára kibérelt helyiségek közül legelőször a hivatali szoba kiválasztásával áll vagy bukik a célszerű elrendezés lehetőségének kérdése is. A postamesteri szolgálati szabályzat hivatko-

zolt §-a szerint a postamester magánérdeklét az egészség követelményeivel és a közönség érdekeivel össze kell egyeztetni. A postamesteri rangszerű lakásnak szempontjai háttérbe kell, hogy szoruljanak a közönség kényelme és a postamester valamint alkalmazottai (akik igen sokszor a postamester családjából kerülnek ki) egészségének szempontjaival szemben. Ezért a hivatali szobát a következő követelményeknek megfelelően kell kiválasztani.

A hivatali szoba legyen:

1. t á g a s, l e v e g ő s, mert a zsúfoltság rendszerint a jó és alapos takarításnak is akadálya;

2. v i l á g o s, a folyosóról vagy másként közvetett módon megvilágított helyiségek irodának nem felelnek meg;

3. a z u t c a i b e j á r a t h o z k ö z e l f e k v ő é s k ö n n y e n f e l t a l á l l a t h a t ó, a bejárattól távol eső helyiség megnöveli a távbeszélő bevezető kábel hosszát és így a berendezési költségeket is;

4. k ü l ö n á l l ó, mert a lakószobák vagy a lakószoba és konyha közlé ékelt átjáró helyiség nem zárható el a családtagok, gyermekek, háztartási alkalmazottak, vendégek stb. elől, ami a hivatali titoktartás és a hivatal biztonsága szempontjából hátrányos.

A Pm. Szolg. Szab. 25. §-a megengedi ugyan, hogy a III. és IV. osztályú hivatalok a postamester magánlakásában rendeztessenek be, de a 28. § viszont kimondja, hogy a távirót és távbeszélőt „a hivatali helyiségben” rendezi be a posta. Ez a megállapítás magában foglalja azt a követelményt, hogy a táviróval és távbeszélővel egyesített III. és IV. osztályú hivatalok nem helyezhetők el a postamester magánlakásán, hanem a hivatal céljaira külön helyiséget kell átengedni.

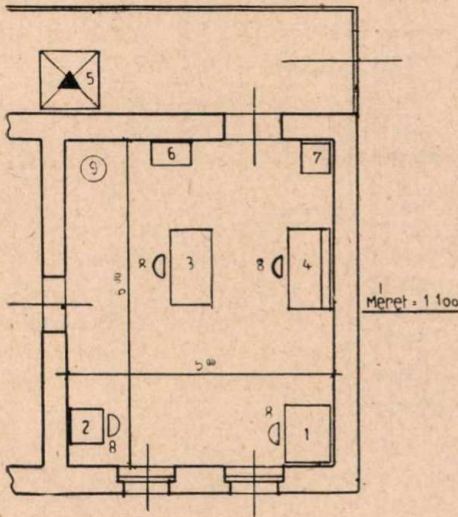
Ez a követelmény indokolt is mert:

a) A táviró, de különösen a távbeszélő berendezés amúgy is megszünteti a szoba magánlakás jellegét, lakályosságát (kapcsoló- és rendezőszekrény telepek, stb.) és a postához nem tartozó háznép (gyermekek) és vendégek e berendezéseket könnyen megrongálhatják;

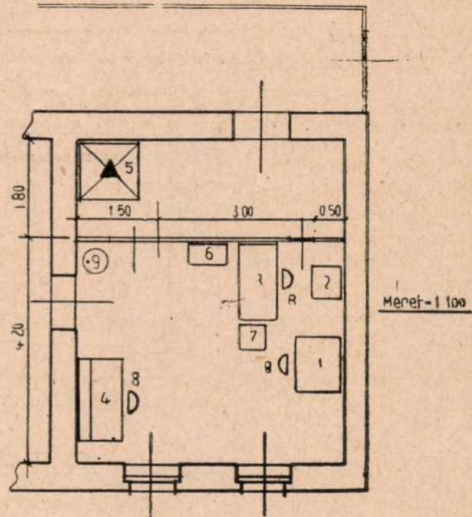
b) Amíg a postát a közönség rendszerint küldönc útján veszi igénybe, vagy legalább is postai küldemények feladása, vagy átvétele esetén nem kell hosszasan várakoznia, addig a távbeszélőt igénybevevők, ha nem távbeszélő előfizetők kénytelenek személyesen megjelenni és a helyközi kapcsolásokra gyakran hosszasan várakozni. Evégből nélkülözhetetlenül szükséges a távbeszélővel egyesített hivataloknál a közönség részére várakozó helyiségekről gondoskodni (Pm. Szolg. Szab. 27. §-a), ahol a nyilvános távbeszélő állomás fülkéje is elhelyezhető.

Annak szemléltetésére, hogy a magánlakásban való elhelyezés lehetőségét, vagy akár a külön hivatali helyiség szükségességét is néha miképpen értelmezzük, közlök néhány példát. Ezek igazolják az igazgatóság ellenőrzésének és irányításának szükségességét a hivatalok elrendezése tekintetében. A példákat különböző igazgatósági kerületekből vettém és a hiányosságokat átrendezés vagy kibővítés révén már megszüntették. Ezek a kétségtelen meg nem felelő elrendezések legtöbbször valószínűleg úgy keletkeztek, hogy az évtizedekig egy helyiségben elhelyezett hivatal forgalma időközben lényegesen meghaladta az első berendezkedés szükségleteit.

1. Távbeszélővel egyesített III. osztályú hivatal a lakás 10 m² alapterületű előszobájában volt elhelyezve, amelynek ablaka nem volt, csak egy üveges ajtó nyílt az udvarra. Ezen az ajtón kívül még 3 ajtó nyílt a konyha,

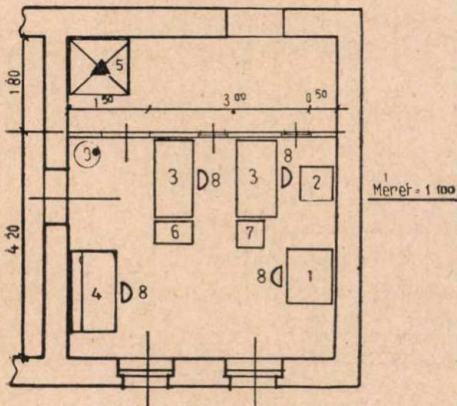

1/a ábra.

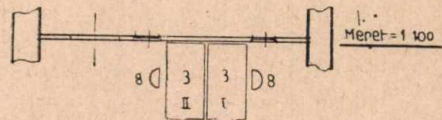

1/b ábra.

illetőleg ebédlő és hálószobák felé. A közönség az udvaron várakozott. A fülkenélküli nyilvános távbeszélő állomás a hivatali helyiségben volt; a közönséget ennek használata végett a hivatali helyiségbe be kellett engedni.

2/a ábra.

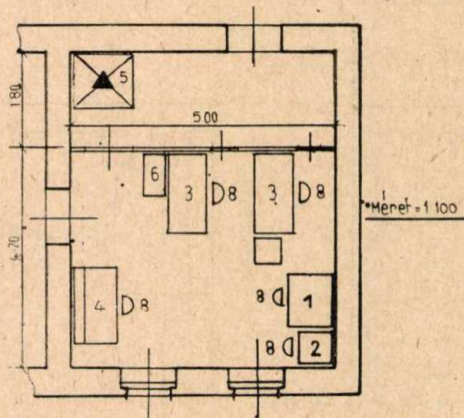
2/b ábra.

Jelmagyarázat az ábrákhoz:

1 távíró-asztal	6 mérleg
2 távbeszélő kapcsoló	7 vasláda
3 kiadó-asztal	8 szék
4 beosztó-asztal	9 kályha
5 távbeszélő fülke	

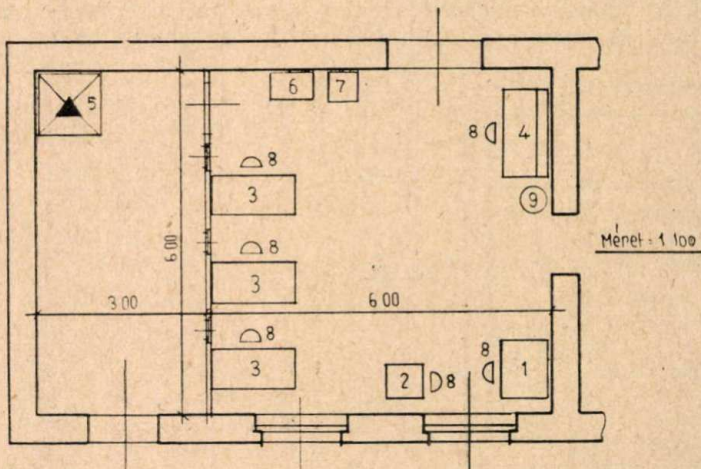
2. 54.000 munkaegységet feldolgozó távíróval és távbeszélővel egyesített II. osztályú hivatal egy 14 m² alapterületű szobában volt elhelyezve. Ebből volt még elrekesztve a közönség várakozó helye is. A fülke a nyitott folyosón volt. A távíró-gépasztal a kezelőablak mellett felvevőasztalul és kézipénztárul is szolgált.

3. 97.000 munkaegységet feldolgozó táviróval és távbeszélővel egyesített I. osztályú hivatal nem egészen 20 m² alapterületű szobában. Ebből volt elrekesztve a közönség váróhelye is. A fülke egy felszerben az udvaron volt,

3. ábra.

ahová a közönség váróhelyéről csak az utcán és a kutyáktól pástázott, esetleg sötét udvaron át lehetett eljutni.

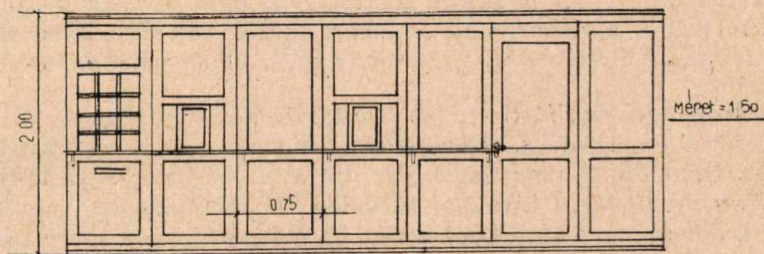

4. ábra.

4. 130.000 munkaegységes, táviróval és távbeszélővel egyesített I. osztályú hivatalnál a 22 m² alapterületű szobában a váróhelyiségen kívül még a csomagok is bent tároltattak. Ugyanitt volt a csomagok között a fülke is, ahová a közönséget a nyilvánosról folytatott beszélgetés esetén be kellett engedni.

5. 150.000 munkaegységes, táviróval és távbeszélővel egyesített I. osz-

tályú hivatal, vonalfelügyelői székhely, 27 m² alapterületű szobában, ahol

5. ábra.

a fent felsoroltakon kívül még a vonalfelügyelő is végezte írásbeli munkáját.

*

A megoldások mikéntjének részletezése helyett a tapasztalatok alapján kialakult irányelveket próbálom a következőkben összefoglalni.

Az 1/a. ábrán egy 30.000 munkaegységnél kevesebbet feldolgozó, táviróval és távbeszélővel egyesített III. osztályú hivatal szinte szokványosnak mondható, de célszerűtlen elrendezését tüntettem fel. Megjegyzem, hogy a postamester ebben az esetben egyedül dolgozik és kezelőablakul a bejárati ajtóra vágott kis ablakszem szolgál. Az elrendezés hiányai a következők:

a) A közönségnek nincs váróhelye; a nyitott, széljárta tornácra kell ácsorognia, amíg például helyközi kapcsolást kap.

b) A nyilvános távbeszélő állomás a szabadban van elhelyezve. A tető nem védi meg sem a fülkét, sem a távbeszélő készüléket és a telepet a levegő nedvességének káros hatásától. A fülke idő előtt elkorhad, a készülék megrozsdásodik, a telep télen befagy.

c) A postamesternek minden esetben fel kell munkaasztalától állnia, ahányszor a távbeszélőhöz, táviróhoz, beosztó-asztalhoz, vasládához, vagy a kezelőablakhoz megy. Az utóbbi esetben az utat kétszer kell megtennie: egyszer a küldemények és pénz átvételekor, másodszer a feladó-vevény kiadása, visszaadás, stb. végett. Ezek az utak kissé emelkedett forgalom mellett kisebb hivataloknál is jelentős fáradsággal járnak.

d) A kapcsolószelekrényen a hívásokat nem venni észre, ha a jelzőcsengő nincs bekapcsolva.

e) Az íróasztalra a világosság jobbkéz felől esik.

f) A hirdetmények számára nincs megfelelő hely.

Az 1/b. ábrán ugyanennek a hivatali helyiségnek célszerű elrendezését mutatom be, ahol az összes fenti hiányok megszűntek azáltal, hogy egy korlát segítségével a közönség számára várakozó helyet rekesztünk el. Most már:

a) A közönség a fűtött hivatali helyiségben várakozhat.

b) A nyilvános állomás fülkéje is ide kerül.

c) A postamester ülőhelyzetből végezheti el legtöbb feladatát.

d) A távbeszélő kapcsolószekrényen már a jelentkező tábla leesését is meg lehet hallani.

e) Az íróasztal nincs messzebb az ablaktól, mint a rossz megoldásnál, mégis balról kapja a világosságot és jobbra, kézügyre esik a kezelőablak.

f) A várakozó helyiségben a hirdetmények, álló íróasztal, lóca, stb. is elhelyezhetők.

Ha a bankszerű korlát ilyen kis hivatalnál nem nyújtana kellő biztonságot, a korlát lehet farács, sodronyháló, vagy üvegfal is alkalmazható. A Pm. Szolg. Szab. 29. §-a szerint a korlátot a postamester sajátjából szerzi be. III. vagy IV. osztályú hivatalok azonban ezt kölcsönképen, vagy részletfizetésre, kedvezményes áron kaphatnák, ha a későbbiekben megválasztandó szabványos korlátot alkalmaznák.

A 2. ábrán II. osztályú hivatal célszerű elrendezését tüntettem fel ugyanabban a helyiségben, egy hivatali kisegítő alkalmazása esetén. Nem megfelelő elrendezés ilyenkor a kezelő asztalok szembeállítását a 2/b. ábra szerint, mert az egyik, vagy a másik asztal elhelyezése rossz. A 2/b. ábrán a II. számú felvevő asztal jobbról kapja a megvilágítást és a kiszolgáló-ablak a kezelőnek balkezre esik.

A 3. ábra I. osztályú hivatal elrendezését mutatja 90.000 munkaegységen felül egy kiadó és egy hivatali kisegítő alkalmazása esetén, még mindég ugyanabban a helyiségben. Ilyenkor a távbeszélőforgalom már rendszerint olyan nagy, hogy legalább is nagyobb forgalmú napszakokban külön beültetést igényel és kezelése nem vonható össze más osztályokkal. Azokban az időszakokban, amikor a távbeszélő központ nincs beültetve a jelzőcsengőt be kell kapcsolni. Valószínű, hogy ilyen forgalom mellett már külön csomagraktárról is gondoskodni kell.

Ha a forgalom (kb. 150.000 munkaegységen felül) három kezelőablakot kíván, vagyis két kiadó és egy hivatali kisegítő esetén, akkor az eddigi hivatali helyiség többé már nem felel meg. Ekkor igyekezni kell közvetlen az utcai bejárattal fokozottan szolgálni a közönség kényelmét. Ha a közönséget a hivatali helyiség utcai részében helyeznők el, még bankszerű korlát alkalmazása esetén is a nagyobb számban várakozók elfogják a világosságot a kezelőktől. Az utcafeleli elhelyezése a közönség helyiségének csak olyan nagyobb felvételi teremben célszerű, ahol a terem kétoldali vagy felső világítást kap. Falusi postaházakban célszerű ilyenkor a váróhelyiségnek az utcára merőleges elhelyezése, amint azt a 4. ábra szemlélteti.

Ha távbeszélő központ külön szobában helyezhető el, a távirót csak akkor tegyük ebbe a külön szobába, ha a távbeszélő „C” szolgálata mellett a táviróra is jut egy „L” szolgálatos munkaerő, mert különben a kapcsolószolgálat mellett a táviró-szolgálat nem látható el. Ebben az esetben a táviró kezelése sokkal inkább összekapcsolható a postai munkahelyek kezelésével.

Azoknál a hivataloknál, amelyek vonalfelügyezői székhelyek is, szükség van még a kezelési szerelvényeken kívül a következők elhelyezésére:

1. A postamester kezelésében lévő tartalék készülékek és üzemanyag-készlet befogadására szolgáló üzemanyagszekrényre.

2. Egyszerű, egy fiókos asztalra a vonalfelügyező részére, írásbeli munkáinak elvégzéséhez.

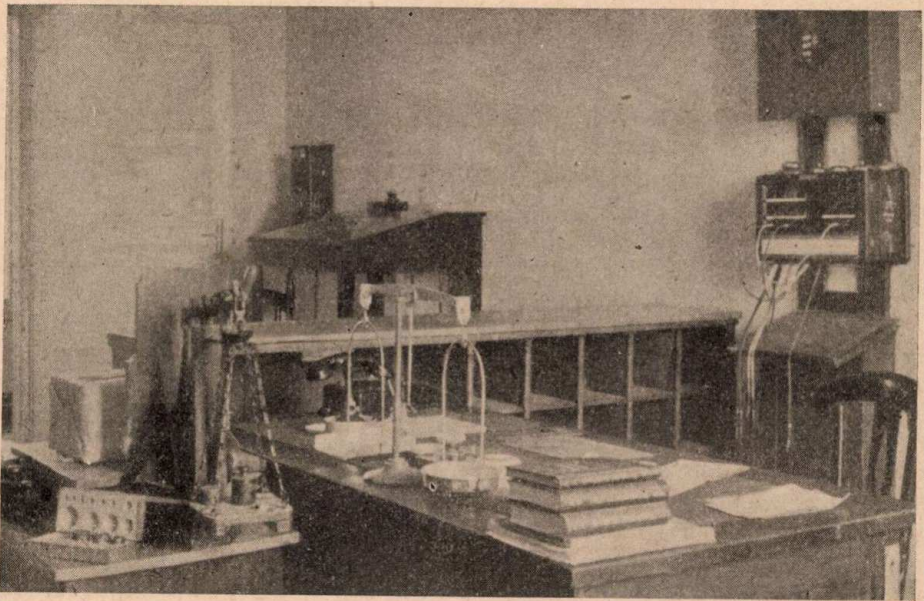
3. Egy 4—5 m² alapterületű raktárhelyiségre (fásszín) az építési anyagok és szerszámok részére.

*

Az ismertetett terveknél számításba vett korlát vagy rács egységes kivitelben, nagyobb mennyiségben, jutányosan volna elkészíthető, az 5. ábra szerinti elgondolásban. Ez 2 méter magas és 75 cm széles külön mezőkből volna összeállítható. A szoba méreteihez képest a rácsot néhány szál deszkával a helyszínen lehetne kiegészíteni és 3 hossz-gerendával egy szilárd fallá összefoglalni. Négyféle mező volna készítenendő: a) tele, b) ablakos, c) ajtós, d) fiókos levélszekrényel.

*

Végezetül bemutatom a debreceni szaktanfolyamok számára berendezett minta-postahivatal fényképét.

6. ábra.

Unterbringung und Anordnung der Postämter mit Fernsprechdienst in einem Postmeisterhaus. MIKLÓS SIMONFFY, Technischer Postdirektor.

Die Unterbringung und Anordnung der Postämter, die in ärarischen Posthäusern eingerichtet sind, ist seitens der zuständigen Verwaltungsstellen immer der Gegenstand einer sorgfältigen und umsichtigen Erwägung. Dagegen wird die Unterbringung der vertraglichen Ämter den Postmeistern zugetraut, die indessen für diese Aufgabe die nötigen Ehrfahrungen nicht haben. Der Verfasser hält für nötig die Zusammenfassung der bei der Errichtung der Postmeisterämter zu befolgenden Grundsätze. Das Amtszimmer des Postmeisters sollte nach seiner Meinung: a) geräumig und luftig, b) lichtvoll, c) nicht weit vom Eingang gelegt und

schliesslich *d*) von den anderen Räumen des Hauses separat sein. Nach der Besprechung der einschlägigen Regelungen führt er zur weiteren Erörterung dieser Frage mehrere Beispiele an.

*

Le placement et l'aménagement des bureaux de poste avec service téléphonique dans la maison de la maîtrise postale. M. MIKLÓS SIMONFFY, Directeur technique de poste.

Le placement et l'aménagement des bureaux de poste installés dans les maisons appartenant à l'Etat fait de la part de l'administration compétente toujours l'objet d'un examen approfondi. Par contre, le placement des bureaux contractuels est confié dans la plupart des cas aux maîtres de poste qui à cet égard, ne disposent pas d'expériences suffisantes. L'auteur estime nécessaire la fixation des principes à suivre à l'installation des bureaux gérés par des maîtres de poste. A son avis le bureau du maître de poste devrait être:

a) spacieux et aéré, *b*) clair, *c*) situé proches à l'entrée et *d*) séparé des autres locaux de la maison. Après l'analyse des dispositions y relatives, il cite quelques exemples pour approfondir l'étude de cette question.

Adatok a postai szállítólevelek történetéhez.

Irtta: Dr. MONUS FERENC ny. m. kir. postahivatali igazgató.

A magyarországi kocsiposta (Deligence) közlekedés Mária Terézia uralkodása idején alakult ki. A csomagok postai szállítására vonatkozó első adatok is ebben az időben keresendők, illetve amikor Bécs és a nagyobb városok között rendszeres kocsipostajáratok közlekedtek. Az utasok csomagjain kívül, súlyosabb küldemények szállítását is vállalta a posta, a csomagszállítás azonban nehezen indult meg, a közönség idegenkedett attól, miért is a legfőbb postavezetőség elrendelte, hogy 1750. évtől mindennemű csomag, 20 font súlyig a posta által szállítandó ott, ahol postakocsi (Deligence) közlekedik. Ezzel a határozott hangú intézkedéssel a fuvarosok között kifejlődött erős versenyre mértek érzékeny csapást, amelyeknek működését már amúgy sem nézték jó szemmel a bécsi főpostaigazgatás tagjai.

A megcímezett és szállításra átvett csomagokat eleinte kísérőirat nélkül, a postakalauz óralevellébe írták be. Később azonban valamelyes iratot is megköveteltek a feladótól. Következtetjük ezt abból, hogy a 18. században áru-fuvarozással iparszerűen foglalkozó dunai hajósok pl. egy külön papírra feljegyzett cím-irattal, kísérő-levellél (a fuvarlevél ősével) szállították a csomagokat. E címiratok, kísérőlevelek idővel egységes formában, majd nyomtatott szöveggel jelentek meg s a szükséges adatokat alkalomszerűen írták azokba.

Az ezerhétszáznyolcvanas évek elejéről ismerünk ilyen nyomtatással készült áru (csomag) kísérő iratot.¹ amelynek szövege közli a címmel, hogy a feladó, a mindenható Isten nevében és kegyelmében bízva, megnevezett hajómester által bizonyos számú és külön jelzéssel ellátott árut küld (súly, tartalom megjelölés) és hiszi, hogy azok szerencsésen megérkeznek. E kísérő

¹ A postamúzeum tulajdonában.

iratot akkor szokásos módon, levél alakra hajtva, megcímezve adták át a hajtómesternek, aki azt a csomaggal együtt kézbesítette. Ez az irat a kereskedelmi élet fejlődésével azt is közölte a címzettel, hogy milyen összeget tartozik a csomag átvétele után téríteni. Innen magyarázható a nemsokára ismert „Frachtbrief“ = teherlevél, szállítólevél elnevezés.

Hosszú évtizedek gyakorlata volt ez s az ismert és alkalmasnak bizonyult kísérő-levél formáját s adatait átvette a posta is. Sajnos, a csomagok postai szállításának első korából nem maradt ránk eddig ismert, erre vonatkozó emlék. Csak jóval később, az 1838. évből ismerjük az első tételes rendelkezést

1864. évben használt, magánúton előállított postai szállítólevél. (Postamúzeum tulajdona.)

a postai csomagok kísérőiratára: a Kocsiposta-Rendtartás (Fahrpost-Ordnung)² 4. §-a ezt az iratot „abgesonderte Adresse“, = címirat, címjegy, felülirat néven nevezi, zárjelben közelebbről „Frachtbrief“ szót is használja, és elrendeli, hogy minden 3 latnál (kb. 50. gr.) súlyosabb levélpostával nem szállítható küldeményekhez csatolandó. A 3 latnál nehezebb küldeményeket, áru és egyéb ingóságokat a szabályzat „Frachstück“-nek nevezi, amely köteg, málha, láda, hordó meghatározást is magában foglal s így a „Frachtbrief“ elnevezés értelmileg: teherlevél, rakodási-levél, vitel-jegyzék, fuvar-levél, szállítási-levél kifejezéseknek felelt meg és teljesen simult a: köteg, csomó, málha, láda, hordó forgalmi meghatározásához. Ugyanebből az időből való a külföldi csomagok kiléptetéséhez előírt nyilt-jegyzék, nyilatkozat (Declaratio) keletkezése is, melynek használatát a Turn-Taxis posták igazgatósága rendelte el.³

1840. évben rendelet jelent meg a kísérőiratok (Frachtbriefen) pontos kiállítására s ugyanakkor azt is elrendelték, hogy azokra a feladási postahivatal neve is feljegyzendő.⁴ (Ebből indul ki a csomagrajegy gondolata. 1842 évben

² Verordnungsblatt. I. B. Wien 1839. 29 és köv. old. — Az első ilyen szabályzat 1826. évben jelent meg, ennek a szövegét azonban nem ismerjük.

³ U. o. I. kötet 6. §-a, továbbá a 86. oldalon.

⁴ U. o. II. kötet 93. old 2386. sz. rend.

megújították azt a korábbi rendelkezést, hogy a külföldi csomagokhoz az előírt kísérőiratokat okvetlenül csatolni kell.⁵

A címirattal, kísérőlevéllel akkor is az volt a cél, hogy ha a csomagról szállítás közben a cím leszakadna, vagy olvashatatlanná válna, a csomagot kísérő levél alapján a címzett neve kétségtelenül megállapítható legyen. A kísérőiratnak tehát tartalmaznia kellett a címzett nevét, a rendeltetési helyet, a csomag súlyát, burkolatának leírását, a küldemény tartalmát, a feladó nevét és közelebbi címét, azonkívül az akkor általánosságban szokásos volt és fekete festékekkel a csomagra alkalmazott jeleket: pl. O. X. + stb. A kísérőiraton — az utóbbiak kivételével — mindazt fel kell tüntetni, amit ma is megkövetel a posta. Meg kell jegyezni, hogy az említett és a kereskedelmi életben jelenleg is használt jelzésekkel ellátott postai csomagok felvétele 1890. évben még meg volt engedve. (P. T. R. T. 1890. évi 54. sz.)

Az 1844. évi rendeletek parancsolólag meghagyják a postahivataloknak, hogy 3 latnál súlyosabb postaküldeményt kísérőirat (szállítólevél) nélkül nem szabad elfogadni.⁶ Erre az intézkedésre azért volt ismét szükség, mert egyes postahivatalok a régi-régi szokás szerint kísérőirat nélkül is elfogadtak csomagokat.

1846. évben figyelmeztető rendeletet adnak ki, hogy a kísérőiratok késedelem nélkül továbbíthatók,⁷ de innen kezdve azután nem találkozunk ilyen utasítással. Az 1848—49. évi postai iratok között sem találtam rendelkezést, a szabadságharc alatt a posta vezetőségének nem volt ideje ezzel a kérdéssel foglalkozni.

Az abszolútkormány kereskedelmi minisztere postát érintő rendeletei között hasonlóképpen nincs intézkedés a csomagkísérő iratokra. 1859. évtől, amikor a magyarországi posták ügye az osztrák pénzügyminiszter hatáskörébe kerül és a veszített háborúk következtében újabb és újabb pénzforrások után kell nézni, az illetékek és adók emelésével érlelődött meg az a kétségtelenül később termékeny gondolat, hogy a posta útján fokozni lehet az állambevételket azzal is, ha a csomagok kísérőiratára (szállítólevélre) az illetéktörvény érvényét kiterjesztik. Támogatta ezt a felfogást és a célszerű megoldás lehetőségét látszott biztosítani a nem rég kibocsátott osztrák okmánybélyegek elrendelt használata is.

Ausztriában az 1840. évben kiadott Bélyeg és Illeték Törvényt, (Stämpel und Taxegesetze)⁸ nálunk 1850. évben császári parancs tette kötelező érvényűvé. A „Stämpel“ szó ebben az időben — 1854 március 28-ig, az okirati bélyegjegy kibocsátásig, sőt még ezen túl is — nem jelentett okirattbélyegget, hanem lebélyegzést, hivatalos pecsétet, bélvegzőlenyomatot. Az okirati bélyegjegyek általános használata 1858. év végével terjedt el, amikor a bélyeges papirosívek forgalmonkívül helyeztettek. Az említett törvényben, melyet nálunk szabályzatnak neveztek, a postai szállítólevelek bélyegkötelezettségéről még nem volt szó, hanem a készülő új illetékszabályzat keretében vették fel a postai szállítólevelet is az illetéki díjgyűzékbe mint okiratt, a vasúti fuvarlevéllel azonos jogi érvényűnek tekintve. Erre azután a Bécsben

⁵ U. o. III. kötet 183. fsz. 16.725. sz. rend.

⁶ U. o. IV. kötet 195. fsz. 13.316. és 137.463. sz. rend.

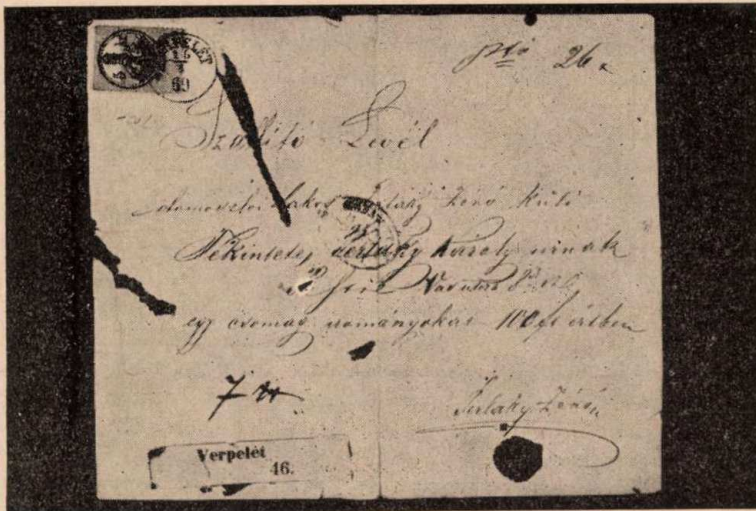
⁷ U. o. V. kötet 302. fsz. 11.852. sz. rend.

⁸ Postai Rendeletek Tára 1876. évi 11. szám.

szerkesztett postai hivatalos lapban is megjelent az utasítás, hogy 1863. évi január 1-től a szállítólevelek 5 kr. pénzügyi bélyeggel látandók el.⁹

A postai szállítólevelek bélyegkötelezettségét tehát az osztrákok 80. évvel ezelőtt mondták ki Magyarországra is kötelezően.

Közben, az 1860. évben még egy minket érdeklő intézkedés történt: A német—osztrák postaegyleti szerződés 29. §-a kimondotta, hogy a kocsipostai küldeményekre és azok kíséroráta hosszúkás, keskeny, szalag alakú ragcédula ragasztandó, melyen kis és nagy nyomtatott betű jelezze a feladás helyét és a csomag számát (ragszámát). A kísérorat (levél) az egyezmény szerint rendes levélformájú, negyedív nagyságú papír lehet.¹⁰ A német—osztrák viszonylatban sem használtak ekkor még mai értelemben vett szállítólevelet, a csomagragszám használatát azonban 83. évvel ezelőtt kötelezővé tették.

Az 1869. évben használt, magánúton, kézírással előállított postai szállítólevél.
(Postamúzeum tulajdona.)

Az 1850. évi pátens szelleme és ereje változatlanul tovább élt nálunk még a kiegyezés után is. Az 1868. évi XXXII. t.-c. felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy a bélyeg- és illetékek megszabására, mértékére, lerovására nézve érvényes szabályokat 1869. évi december 31-ig fenntarthassa. Az így nyert felhatalmazás alapján azután akár tetszett, akár nem, évről-évre következett az újabb meghosszabbítás. Ebben az átmeneti időben figyelemreméltó esemény, hogy Lónyay Menyhért pénzügyminiszter kiadhatta és forgalomba hozhatta 1868. évben az első magyar szövegű okmánybélyegeket. A metszeteket és rajzokat osztrák garfikus készítette s a bélyegek is a bécsi államnyomdából kerültek ki, de ezek ellenére is, ha alaposan megnézzük az első magyar szövegű és rajzú okmánybélyegünket, csodálkozhatunk azon, hogy annak tervét nem gáncsolták el Bécsben. A kör alakú mezőben feltűnő helyen látható a magyar címer a Szent Koronával. — Jelentős és gyorsnak

⁹ Verordnungen, 1862. évi 50. sz. 10.345. sz. rend.

¹⁰ U. o. 1860. évi 48. szám.

mondható eredmény volt ez, kiegyezési korszakunk szerteágazó és sok akadállyal küzdő munkálkodása között, mert ne felejtjük el, hogy magyar felírású postabélyegek kibocsátására csak hat év múlásával, 1874. évben került sor.

*

Végre volt okmánybélyegünk, de nem volt hivatalos kiadású szállítólevelünk. A postacsomagok kísérő iratát, szállítólevelét bárki előállíthatta egy darab papíron. A Posta Közlöny 1869. évi 30. számában szóváteszi ezt a kezelési szempontból lehetetlen helyzetet. A közleményből megfelelő képet kapunk a hatvanas évek szállítóleveleiről. A feladó ugyanis tetszés szerint hozhat a postára negyed-, nyolcad-, vagy félív nagyságú kézzel írt csomagkísérő iratot, miáltal a legkülönbözőbb alakú és szövegezésű, sokszor nehezen olvasható papirokat kell a postatisztviselőknek kezelni. Még szerencse, hogy könyvmda, vagy nyomtatás útján készült ilyen kísérő iratok is kerülnek nagyobb kereskedő cégektől. Javasolja a lap, hogy a posta adjon ki színre, szövegre, alakra egyező szállítólevelet 5 kr. bélyegnyomattal, a hát-lapon pedig tájékoztassa a közönséget a legszükségesebb postai tudnivalókról.

Az érdeemes javaslat elég hamar visszhangra, illetve megvalósításra talált. 1870. évben rendelet jelent meg,¹¹ mely „bélyeggel” ellátandó szállítólevelekről tesz említést (most már nem kísérő iratokról); 1871. évben kiadott rendelkezés pedig¹² kimondja, hogy december 15-től kezdve hivatalos kiadású 5 kr. pénzügyibélyeg benyomásával készült és a postahivatalokban 6 kr.-ért vásárolható közönséges és utánvételes szállítólevelek használandók. Szürkés-fehér papíron, fekete betűkkel nyomtatták e szállítóleveleket és az okmánybélyeg-benyomás is fekete színben készült. A külön magyarszövegű okmánybélyeg kibocsátása után, úglátszik már nem okozott akadályt az, hogy a szállítólevelek bélyegképén az értékjelzés szintén magyar szövegű legyen.

Átmenetileg megengedték, hogy a magán úton készült szállítólevelek további intézkedésig használhatók, ha azok alakra, színre, szövegre nem térnek el a hivatalos kiadástól.

Ez a rendelkezés 1875-ig volt érvényben. Akkor kimondták, hogy 1876. évi január 1-től csak a posta által forgalomba hozott szállítólevelek használhatók.¹³

1876. évben a bel- és külföldön használandó szállítólevelek szövegét és bélyegképét megváltoztatták, és az utóbbit kékszínben nyomták. A nem rég kibocsátott okmánybélyeg, köralakban lévő rajzát változatlanul átvitték a szállítólevelekre, a kört körülfogó részt ornamentumokkal látták el.¹⁴ (Érdekese, hogy a pénzügyi bélyegrajz egyik nő alakja, pecséteslevelet tart a kezében.)

A szállítólevelek mai formája 1880. évben született meg. Félkarton papíron készítették, az utánvételessel egyformán halvány-sárga színben. Csak a nyomásban volt különbség, mégpedig a közönséges szállítólevelet kék színnel, az utánvételest pedig barna színnel nyomták. 1881. évben az utánvételeseket még magyar-francia-német, továbbá magyar-horvát szöveggel

¹¹ Rendelvények 1870. évi 6. sz. 7017 sz. rend.

¹² Postai Rendeleték Tára 1871. évi 20. sz.

¹³ Postai Rendeleték Tára 1875. évi 35. szám.

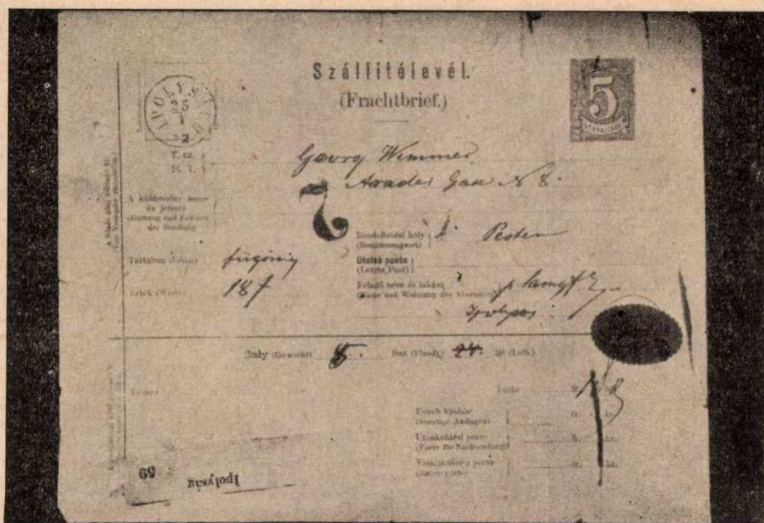
¹⁴ Postai Rendeleték Tára 1876. évi 11. szám.

készítették. Megváltoztatták a bélyeg képét is, már nem az okmánybélyeg rajzából kombinált képet adtak, hanem új útra engedék a grafikusok.¹⁵ A bélyegkép stilizáltan készült, kisebb, zártabb, ábrázolást adott.

A hivatalos, bélyegmentes szállítólevelek rendszeresítési ideje 1897. év.¹⁶ A koronaértékre való áttérésnél 1899. évben sárga és zöld (utánvételes) szállítóleveleket bocsátanak ki kék szövegnyomással, ugyanilyen színű benyomott 10 fillér értékjelzéssel és „MAGY. KIR. BÉLYEG” felirattal.¹⁷ Az 1900. évben készülnek a toldalékkal ellátott hivatalos szállítólevelek 30, illetve 60 csomag feadásához.¹⁸

*

Meg kell még emlékezni arról is, hogy a szállítólevelek pénzügyi bélyegkötelezettségét lépten-nvomon sérelmezték a multszázad kilencvenes éveiben. Különösen a kereskedelmi kamarák indítottak komoly mozgalmat. A Magyar Kereskedelmi Csarnok ilyértelmű folyamodványát¹⁹ a minisz-

A posta által kiadott pénzügyi bélyeg benyomással készült első szállítólevél az 1872. évből. (Postamúzeum tulajdona.)

térium postaszakosztálya 1890. évben alkalmasnak tartotta indokainál fogva a további megfontolásra és tárgyalásra. A pénzügyminisztériumhoz intézett átiratában kifejtette, hogy a postai szállítólevél nem tekinthető a fuvarlevéllel egyértelmű okiratnak, amennyiben az, nem a feladó és a posta között létrejött jogügylet bizonyítására szolgáló, hanem a postai kezelés céljaira szükséges nyilvántartó okirat, a csomagot bizonyos kezelési mozzanatokban helyettesítő ú. n. kísérő-címlap. Tisztán kezelési természetére vall egyébként az okirat külföldi szakelnevezése is: „Begleit-Adresse”, „Bulletin d'expédition”. Természeténél fogva így nem is volna bélyegköteles és tény-

¹⁵ Postai Rendeleték Tára 1881. évi 25. szám.

¹⁶ P. és T. R. T. 1897. évi 17. szám.

¹⁷ U. o. 1899. évi 48. szám.

¹⁸ U. o. 1900. évi 5. szám.

¹⁹ Ker. Min. 72.693/1890. évi tárgy. irat

leg egyes külföldi országokban a postai szállítólevelek kezelési nyomtatvány természetükhöz képest pénzügyi illeték-mentesek.

Baross miniszter által ellenjegyzett átiratra Wekerle pénzügyminiszter válaszolt: a postai szállítólevelek bélyegilletékének megszüntetéséhez nem járulhat hozzá, mert az azok után járó illeték „az 1862. évi dec. 13-án/kelt és az 1875. évi XXV. t.-c. 1. §-a szerint a törvényhozás további intézkedéséig érvényben tartott törvényen“ alapszik, így kétségtelen, hogy annak megszüntetése csakis törvényhozási úton volna végrehajtható. Ezt pedig annál inkább mellőzendőnek tartja, mert az ilyen címen befolyó államjövédelmet nem nélkülözheti. A postai szállítólevelek bélyegmentességét azért sem tartja kimondhatónak, mert ha elismeri is azt, hogy a szállítólevél a feladó és a posta között nem alapít jogügyletet, ez a körülmény a bélyegkötelezettséget nem másíthatja meg, mert a bélyegilleték a szállítólevél okirati jellegén alapul. Ez a jelleg pedig nem változik, ha annak elnevezését megváltoztatnók pl. kíséző címlapra, mert ebben az esetben sem tekinthetné azt tisztán belső kezelés céljára szolgálónak. Ez utóbbi állításával kapcsolatosan hivatkozik Ausztriára, ahol a postai szállítólevél kíséző-címlap (Post Begleitschein) elnevezés mellett is 5 kr. bélyegilleték-köteles. Az a körülmény pedig, hogy a külföldi államokban ez a bélyegilleték behozva nincs, a hazai viszonyok szempontjából döntő nem lehet. Megállapítja végül, hogy az e címen befolyó jövedelem folytonosan emelkedik: 1871. évben még csak 15.000 forint volt, 1890. évben már meghaladta a 282.000 forintot.

A postai szállítólevelek bélyegkötelezettségének kérdése tehát a pénzügyi érdek győzelmével végleg lezárult.

*

Geschichte des postalischen Paketkarten. Dr. FERENC MONUS, Postamtsdirektor i. R.

Die erste postalische Beförderung der Pakete und die ersten Begleitscheine. Die spätere Bezeichnung (Frachtbrief) derselben. Die Aufgabe der um 5 Lot schwereren Postsendungen. Einführung der Aufgabennummer im Jahre 1860. Die ersten amtlich herausgegebenen Paketkarten im 1870—71. Seit 1875 wurden ausschliesslich diese Paketkarten benutzt. Die heutige Form der Paketkarten und die Abänderung des Markenbildes.

*

L'histoire du bulletin d'expédition postal. M. le Dr. FERENC MONUS, Directeur de bureau e. r.

Le premier transport postal des colis et les premières feuilles d'envoi. La dénomination postérieure de celles-ci. Le dépôt des envois pesant plus de trois demi-onces. L'introduction du numéro d'enregistrement en 1860. Les premiers bulletins d'expédition édités officiellement en 1870—71. Depuis 1875, ces bulletins sont employés. La forme actuelle des bulletins d'expédition et l'altération de la figurine de son timbre.

*

Források:

- Függelék az ideigl. törvk. szabályokhoz. I. évf. Pest, 1864.
- Heinzel: Magyar Posta Kézikönyv. Esztergom, 1861.
- Pénzügyi Szabályok Gyűjteménye. V. köt. Budapest, 1913.
- Mariska: A magyar pénzügyi jog kézikönyve. Budapest, 1900.
- Mayer: Die Deutsche Post. Berlin, 1908
- Postaüzleti Szabályzat III. kiadás 1940. Budapest.
- Illetékek. Az illetékekre stb. vonatkozó hatályos jogszabályoknak magyarázatokkal kieg. gyűjteménye. II. köt. Kilián F. utóda. Budapest, 1941.
- Kölbig F. és Hollaender Gy.: A magyar okmánybélyegek. Budapest, 1924. Levélbélyeggyűjtők első hazai egyesülete.
- Hüberth: A posta intézet Magyarországon. Kőszeg, 1886.

MŰSZAKI KÖZLEMÉNYEK

Technische Mitteilungen. — Articles techniques.

Tanulmány

a budapesti távbeszélő-hálózat fejlesztéséhez.

Írta: MÁLYUSZ GÉZA, m. kir. postaműszaki tanácsos.

Tanulmányom kidolgozására két ok indított. Az egyik: Sárospatak kartársam tanulmányának a M. P.-ban megjelent ismertetése nyomán szerzett értesülesem arról a nehézségről, ami a budapesti kapcsolási számtartományok kiterjesztése alkalmával felmerült. A másik ok pedig az, hogy a Sárospatak-féle találmánynak magvát alkotó, tandemnek nevezett rendszert már elvi megjelenési alakjában nem láttam gazdaságosnak.

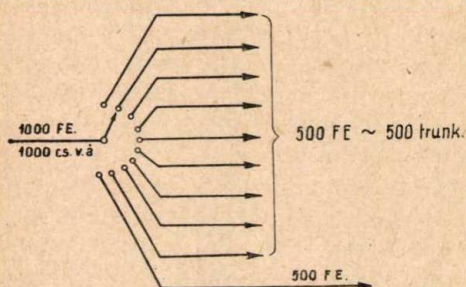
Ha elfogadjuk, egyelőre ide nem tartozó okból, hogy az I. cs. vá. 10 emeletéből a helyi előfizetők felé való választásra csak 8 emeletet akarunk felhasználni, akkor a 8 emelettel csak 8×40 ezer = 320 ezres számtartomány volna jellemezhető. Holott a budapesti hálózatban alkalmazott 6 számjegyes rendszerrel 900 ezres nagyságú (999999—999999) számtartomány volna átfogható. Kézenfekvőnek látszott egyelőre csak a lehetőségét feltételezni valamiféle eljárásoknak, amelyek a technikus előtt szokatlanul alacsonyok tűnő hasznosítási tényezőt $\left(\frac{320 \text{ ezer}}{900 \text{ ezer}}\right) = (1/3)$ megjavítani képesek.

Igy felmerülhetett mindenki előtt megoldási lehetőségként az a gondolat, hogy a 6 számjegyű teljes, 900 ezres számtartományt számmezőkre tagoljuk, ezeken belül a jelenlegi választási eljárással keressünk fel egy-egy számot, a számmezőparcellákból nagyobb résztartományokat képezzünk s magát a választást azután e résztartományokon át végezzük a számmezők felé. Így pl. 22 db. 40 ezres számmezővel már 880 ezres számtartomány képezhető, ami a teljes 900 ezres tartománynak már jó kihasználását tenné lehetővé. Ezt a 880 ezres számtartományt összeállíthatjuk résztartományokból a kombinatorikából ismeretes összes lehetőségek egynike szerint például úgy, hogy 6 résztartománynak egyenkint 3—3 mezőt, kettőnek pedig 2—2 mezőt juttatunk. De összeállíthatjuk úgy is, hogy pl. 18 db 50 ezres mezőt foglalunk össze 9 résztartományban, s ekkor teljesen kimeríthetőnek a 900 ezres tartományt. Sárospatak kartársam találmánya is egyikét alkalmazza az elképzelhető igen nagyszámú elosztásoknak, még pedig azt, mely szerint 17 db 40 ezres számmezőt oszt el 8 felé, olyképen, hogy 7 db résztartománynak 1—1 mezőt, egynek pedig 10 mezőt juttat. A számmezőknek résztartományokká való összeállítására javaslatomban és e tanulmányomban konkrét példákkal szolgáltam, illetőleg szolgáltam.

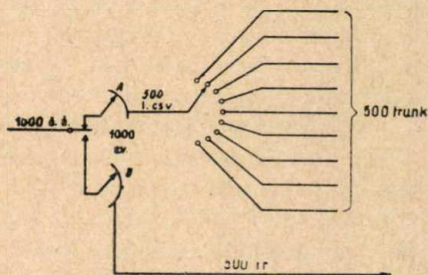
A másik okot tanulmányom kidolgozására, mint említettem, az szolgálta, hogy miként most már szabatosabban kifejezhetem, a Sárospatak találmányát képező számmezőelosztást nem helyeslem. Igen könnyen kimutatható ugyanis, hogy a számmezőknek, résztartományok között való szétosztásával megvalósítható kapcsolórendszer akkor a leggazdaságosabb, amikor a számmezőket, tehát a forgalmat egyenlően osztjuk el a résztartományok kö-

zött. A számmezőket egyenlőtlenül elosztó eljárás nem gazdaságos. Ennek az állításnak megvilágítására egy kis példát hozok fel.

Tegyük fel, hogy egy meglévő távb. hálózatban egyik központ felé a forgalom kirívóan megnő. Pl. az I. cs. vá. 10 emelete közül az egyik emeletre annyi forgalom tódul, mint a többi, egymással egyenlő forgalmú, 9 emeletre együttvéve. Vessük fel a kérdést! Célszerű volna-e a forgalom irányításába beavatkozni? A példa egyszerűsítésére a széteszlo forgalom legyen 1000 FE (forgalomegység pl. beszédóra; a német Verkehrseinheitből (VE) fordítva).

1. ábra.

2. ábra.

Idealizáltan, a példa kedvéért, legyen a forgalom az időben teljesen állandó, egyenletes. Az 1. ábra szerinti forgalomirányításnál a szükséges I. cs. vá. gépek száma 1000. Ha azonban a forgalom nagysága miatt a többi közül kirívó emeletet kiemeljük, pl. egy 2 keferendszeres előválasztással, a 2. ábra szerint, azaz a kilenc irány felé tartó forgalmat a keféen át vezetjük az I. cs. vá. gép felé, a tizedik irány felé tartó forgalmat pedig B keféen át egyenesen a tizedik irányba, akkor a választógépeken átmenő forgalmat a kefék között egyenlően osztottuk el. Az előválasztóknak mind az A, mind a B keféin át 500—500 FE-t tereltünk át, az I. cs. vá. kilenc keféjén át pedig kefénként 500 : 9 FE-t.

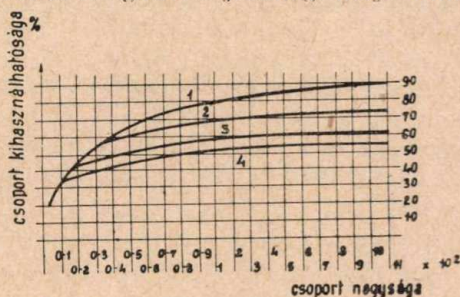
A kapcsolóberendezés beszerzési költsége főrészből a kapcsológép kapcsolómezejének „mértékétől” függ. A kapcsolómező mérete pedig aszerint változik, hogy hány emelete s egy emeleten belül hány kiveztése van a kapcsolómezőnek. Emeletenként azonos számú kimenettel ellátott kapcsológépek beszerzési költségét ezért a gépeken alkalmazott emeletek számával is összehasonlíthatjuk.

A felvett példában szükségünk volna 1000 előválasztó \times 2 emeletre + 500 I. cs. vá. \times 9 emeletre = 6500 emeletre. Tíz emeletnek megfelelő kapcsolómező alkot az összehasonlítás számára választott mértékegységet: egy db csop. vá. gépet. A 6500 emeletet tartalmazó kapcsolómező tehát (nagyjából) 6500 emelet: 10 = 650 cs. vá. gép értékkel volna egyenlő, vagyis az eredetileg alkalmazott 1000 cs. vá. gépérték helyett, ennek 65%-át kitevő kapcsolóberendezéssel is beérhetnők.

Ha eltekintünk attól, hogy a példaképen választott rendkívüli jelenség a gyakorlatban nem következik be, valamint attól is, hogy az eredetileg 10 emeletesre épített kapcsolómezőből a gépenként felszabaduló tizedik emeletből a példa szerinti módon nem képezhetők kapcsológépek, — mégis a

választott példa szemléltetően int arra, hogy még a forgalom alakulásában jelentkező egyenlőtlen elosztást is gazdaságtalannak tartjuk, előre tervezésnél azért egyenlőtlen elosztást mellőzzünk.

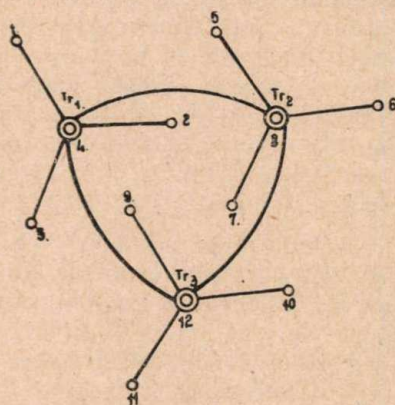
Tanulmányomban csupán általános elveket és eljárásokat ismertetek. Céлом ugyanis az, hogy az észleletem szerint tisztázatlan általános kérdések kerüljenek megvilágításba. Konkrét számpéldákon fogok eljárásokat bemutatni a számtartomány bővítésére, de csak azért konkrét példákon, hogy belőlük az általános elvek szemléletesen tűnhessenek elő. Példáim részleteit illetően csupán útjelző táblákat állítok fel, még pedig szándékosan, azért, hogy a szemléletes általános kép a részletekben el ne tűnjék. Ha a jobban tájékozott olvasó szemléltető képeimen át nyomban nem ismeri fel a mai helyzettel fennálló kapcsolatot, arra gondoljon csak, hogy a feltett probléma megoldása a példáimban kidomborított általános elvek alkalmazásával, szigorúan a választott példa szerint is és szigorúan a jelenlegi állapotunkhoz illesztve is: maradéktalanul kivitelezhető, anélkül, hogy a pillanatnyi helyzetképet „tabularasa“-val kellene felcserélni. Egyébként megoldásaim során rövid indikációval is szolgálok a jelenlegi helyzetünkben a példáim nyomán tovább vezető

Megjegyzés: veszteségi tényező = 0:001.

1. teljes csoportra	} csoportnál
2. 30-as kevert csoportból összetett	
3. 15-ös „ „ „ „	
4. 10-es „ „ „ „	

5. ábra.

4. ábra.

útra. Tervezeteim megvalósításának minden részletére tehát nem térek ki. Nem tartom ugyanis fontosnak, hogy az előálló választási többlet-folyamatnak elvégeztetésére pl. a regiszter melyik jelfogóját szereljük fel bontó-záró, avagy talán csak záró érintkezővel, mindaddig, míg a kérdésnek valódi súlya, a gazdaságosság javarésze nem itt, hanem az alapvető elvek megválasztásában rejlik.

Tanulmányomban azt az eljárást követem, hogy példaképpen kidolgozott megoldásaimat gazdaságosság szempontjából összevetem Sárospataky kartársamnak a M. P. olvasói előtt már ismeretes találmányával. Ezért először a leírásban közölt összekötő áramkörök számából indulok ki, s megállapítom az egy központra eső összekötő áramkörök számát $\frac{9000}{7} = 1280$ ö. á.-t,

majd 0.001 „hibaszámúnak“, „veszteségi számnak“ és az M. Langer-féle trunk számokra vonatkozó diagrammoknak alapulvételével meghatározom a gazdaságosság szempontjából vizsgálatra kerülő választógépek számát, még pedig a II. cs. vá. gépekkel bezárólag.

A Langer-féle diagramm abszcissája a csoportot alkotó tagok (pl. kapcsológépek, trunk-vonalak) számát jelenti; ordinátája pedig a csoport tagjainak hasznosítását (hatásfokát) adja meg százalékosan Alkalmazásának megvilágítására szolgáljon e kis példa: Hány FE (óra) tolyhat le pl. 100 trunk-vonalon, amelyek 30-as alcsoportokból összetett csoportot képeznek, — ha azt akarjuk, hogy átlagosan minden ezredik kapcsolásnál csak egyszer jussunk abba a helyzetbe, hogy az éppen hozzánk került kapcsológépnek mind a harminc kimenete foglalt? Az abszcissa 1×10^2 pontjához a 2j. elű görbének 0.69-es értéke tartozik. A kérdéses százas csoport teljesítménye tehát $100 \times 0.69 = 69$ FE.

A visszafelé való keresésre, — azaz egy megadott FE számhoz alkalmazandó csoport tagjainak a kiszámítására álljon a következő példa: 100 FE (óra) forgalom lebonyolítására, 15-ös alcsoportokból összetett hány trunk-vonalra van szükség? A 3. ábrában közölt Langer-féle diagramm erre a kérdésre nem ad közvetlen választ. Ismeretesk ugyan Langernek azok a diagrammjai is, amelyek az itt közöltnek átszámításával a trunk-vonalszám és forgalomteljesítmény közötti közvetlen kapcsolatot tüntetik fel. E tanulmányomban ennek dacára azért választottam ezt a — talán alkalmazásra nehezebb diagrammot, mert a csoportnövekedéssel együttjáró hatásfokjavulásnak a „lassúsága“ ebből a diagrammból tűnik ki legszemléletesebben. Hogy a példaképpen feltett kérdéshez visszatérve, reá választ kapjunk, a 3. jelű görbén olyan pontot kell felkeresnünk, amelynek ordinátáját az abszcissával szorozva, 100-at kapunk. Ilyen pont lesz: $0.59 \times 169 (=) 100$. Tehát 169 trunk-vonalra lesz szükség a 100 FE lebonyolítására.

A tanulmányunk tárgyát képező esetben a Langer-féle diagramm szerint 1280 összekötő áramkör teljesítménye $1280 \times 0.89 = 1136$ FE. Ezt a számot egy jelenlegi 40 ezres számmezőbe foglalt előfizetői számesoporra állandónak veszem. Ez az 1136 FE. Sárospataky kartársam tanulmánya szerint nyolc irányban haladhat: vagy hét irány valamelyikében egy-egy ma élő központ felé, vagy egy nyolcadik irányban a majd elkövetkező bővítés 400 ezres számtartománya felé. Az 1136 F. E. tehát az I. cs. vá. keféin át $1136 : (280 \text{ ezer} + 400 \text{ ezer}) \times 280 \text{ ezer} = 466$ F. E. számmal a régi számtartomány felé, illetőleg $466 : 7 = 67$ F. E. számmal egy-egy régi központ felé halad, továbbá $1136 \times 400 \text{ ezer} : 680 \text{ ezer} = 670$ F. E. számmal a bővítés felé tart. Minthogy azonban valójában nem az eképpen arányosan elosztott F. E. szám, hanem az eredeti 113 F. E. egy valószínű eloszlás szerint irányul az I. cs. vá. keféire, azért az egy irányban tovább menő forgalmat az arányos középértéknél nagyobb, valószínű középértékkel számolom: a bővítés felé $670 \times 1.01 = 677$ F. E.-vel, a régi központok felé pedig $67 \times 1.05 = 70$ F. E.-vel. Ennek a 70 F. E.-nek lebonyolítására 30 tagú kevert alcsoportokból összetett csoportot alkotó trunkokból 108 trunkvonal és ezekhez csatlakozóan ugyanannyi II. cs. vá. szükséges. Számvetésünk e pillanatában az a helyzet, hogy van 17 központunk. Ezek közül 7 „régí“, 10 „új“. A 7 régi központ kapcsolási számtartománya a régi 280 ezres, a 10 új központé pedig az új 400 ezres számtartomány. A 17 központ mindegyike a régi felé közvetlen kapcsolatban van, a 10 új felé irányuló kapcsolatot pedig a tandem I. cs. vá. gépekből kialakított trunk-központok közvetítik.

Példaképen csupán, — hiszen a gazdaságos trunk-közponatszám megállá-

pitása és a trunkközpontoknak az elhelyezése nem tartozik e tanulmány keretében, — három trunkközponttal számolok, amelyek az olvasó belátása szerint pl. úgy lehetnek elhelyezve, hogy két trunkközponthoz 6—6 előfizetői központ, a harmadikhoz pedig 5 előfizetői központ tartozik. Ha a 17 központ bármelyike hív a 10 új központ bármelyike felé, — ez a hívás a kiinduló központ trunkközpontján át jut el az új, hívott központba. Tehát új központba beérkező hívás: csak trunkközpontból érkezik. Régi központba beérkező hívás pedig nem halad tá trunkközponton.

Egy régi központba befelé tehát 17 irányból, irányonként 70 F. E. érkezik 108—108 II. cs. vá. gépre, összesen $17 \times 108 = 1830$ II. cs. vá. gépre.

A 10 új központ bármelyikébe befelé futó 1136 F. E. a példaképpen felvett 3 trunkközpont át, irányonként $\frac{1136}{3} (=) 380$ F. E. számmal érkezik. Ennek a 380 F. E.-nek átvitelére 531, összesen pedig $3 \times 531 = 1593$ trunkvonal és II. cs. vá. kell.

A saját, — akár régi, akár új központból a bővítés felé irányuló 677 F. E. lebonyolítására 940 trunkvonal és ugyanennyi tandem I. cs. vá. gép szükséges. Az I. és II. cs. vá. gépeknek, valamint az ezek közé kapcsolt tandem I. cs. vá. gépeknek összes száma régi központonként $1280 + 1830 + 940 = 4050$ db; új központonként $1280 + 1593 + 940 = 3813$ db. Az egész budapesti hálózatban e gépek száma központonként átlagosan $((7 \times 4050) + (10 \times 3813)) : 17 = 3846$ db. Az I. és II. cs. választókban beállott változás megismerése céljából megahtározom a II. cs. vá.-k jelenleg szükséges számát. 1136 F. E. ma 7 irányból irányonként 166 valószínű F. E.-vel, 234 trunkon át érkezik. Az összes beérkező trunkok s ezzel a II. cs. vá. gépek száma is $7 \times 243 (=) 1640$. Az I. II. és I. tandem gépek számának növekedése tehát $3846 - 1280 - 1640 = 3846 - 2920 = 926$ cs. vá. gép.

Tisztán csak szemléltetésül szelgáljon a 4. ábra, melyben 12 központ van 3 trunkközpont köré elrendezve.

Az ábrában 3 trunkközpontot csak szemléltetés céljából vettem fel, anélkül, hogy e számnak bármi fontosságot tulajdonítanék. A trunkközpontok leggazdaságosabb számát, elhelyezését, egyébként úgys a trunkkábelköltség alakulásának optimuma dönti el. Ha kevesebb trunkközpontot alkalmazunk, akkor egy trunk irányvonalnak a hívó előfizetői központból a trunkközpontot át a hívott előfizetői központig nagyobb „varga betűt” kell befutnia, a trunk irányvonal hosszabb. Ezzel szemben azonban a trunkközponttól a hívott előfizetői központig a trunknyalábot alkotó tagok száma nagyobb, egy-egy trunkvonal hasznosítása jobb, tehát a bejövő forgalom ellátására kevesebb trunkvonal elegendő. Az összes trunkvonalak összes érpárkilométereinek számát az első ok növeli, a második ok csökkenti. Ha viszont több trunkközpontot alkalmazunk, akkor a trunkirányvonal rövidebb, mint kevesebb trunkközpont esetén és a trunkesportot alkotó tagok száma kisebb. Noha igaz ugyan, hogy a több csoportra való tagolás a trunkköteg hasznosítását csökkenti, ez a csökkenés azonban a Langer-féle diagrammból kivehetően esetleg csupán olyan mérvű, hogy némileg növekedett trunkszám dacára is az összes trunkérpárkilométerek száma csökkenhet, mert a trunk irányvonalak megrövidültek.

Pl. az itt felvázolt egyszerű geometriai elrendezésnél 3 trunkközpont ese-

tén kevesebb a trunkérpárkilómeterek száma, mint kettőnél s ennél kevesebb, mint egynél.

Tanulmányomban megvizsgálom, hogy mint végső kívánatos célt, a csillag elrendezésű trunkhálózat kialakítását, milyen mértékben teszik lehetővé a különböző megoldási módok? (4. ábra.)

A Sárospataky katársam megoldásával még elérhető legikisebb trunk-irányvonalszám a következő lenne: a régi központok egymás közötti forgalma

$\left(\frac{7}{2}\right) = 21^*$ irányt, a régi központokból az újak felé irányuló forgalom a saját trunkközpontjukig 7 irányt, innen az új központokig $(3 \times 10) = 30$ irányt, az új központokból a régi központok felé irányuló forgalom pedig $(10 \times 7) = 70$ irányt, összesen 128 irányvonalat igényelne.

A mai számtartománynak a 7×40 ezres tartomány fölé, pl. egy új központ révén egyetlen újabb 40 ezres mezővel való megnövelése magával hozza természetesen a régi központokat az újjal összekötő tandem I. cs. vá. gépek felszerelését, esetleg még a II. cs. vá. gépeknek is a bővítését, vagy azok számának csökkentését. Nem közömbös, hogy már az első új központ életre-hívásával szükségesé váló bővítés milyen mérvű és milyen ütemben válik szükségessé a bővítés a következő új központok létesítésével? Nem közömbös, hogy vajjon az első új központ létesítésekor azonnal az összes bővítés szükséges-e, vagy a megnyitott új számtartomány mezőinek igénybevételével arányosan, részletekben válik-e esedékessé a bővítés?

Tehát az előzőekben a „tandemes“ elrendezésű egy régi központra kiszámított 926 cs. vá. gépnövekményből mennyi esedékes az első bővítés, az első újabb központ életre-hívásakor? Az első tandemes teljes központ életre-hívásánál 1136 F. E. 8 felé, nyolc egyenlő részre osztlik, egy-egy részre, irányra jut $1136 : 8 = 142$ F. E., 207 trunkvonallal és tandem I. cs. vá. géppel. A bejövő irányban $8 \times 207 = 1656$ II. cs. vá. gép szükséges. Tehát az első bővítés mértéke $207 + 1656 - 1640 = 223$ cs. vá. gép. Ez a végső kiépítésig szükséges növekménynek $223 : 926 = 24\%$ -a.

Sárospataky kartársam módszere, nevezetesen a tandem I. cs. vá. gépeknek gócpontokban, (knotenamt) való koncentrálása, igen helyesen lehetővé teszi, legalább a forgalom egy részének, a nagyobb részének trunkközpontokon át való terelését. Tévedés volna azonban azt hinni, hogy a jelenlegi, vagy bármely más elrendezés ezt a lehetőséget megakadályozná. Mert hiszen a jelenlegi kapcsolási elrendezés szerint is, egyszerűen az I. cs. vá. gépeknek gócpontokban való elhelyezésével, tehát jelenlegi helyükről való kitelepítéssel lehetne trunkközpontokat alakítani. Sőt ha a II. cs. vá. gépeket is a trunkközpontokba kitelepítenők, a trunkhálózat a 4. ábra szerint alakulhatna.

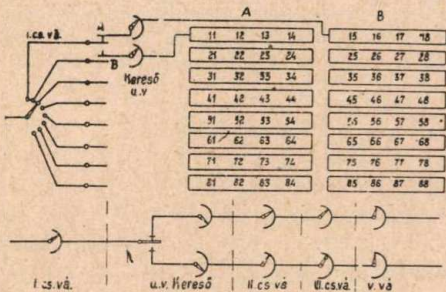
Ha a távbeszélőforgalmat trunkközpontok nélkül bonyolítjuk le, akkor minden egyes központot össze kell kötnünk minden egyes központtal. A trunkirányvonalak ebben az esetben a sík geometriából ismeretes alakot, teljes sokszöget alkotnak. Ha pedig trunkközpontot vagy trunkközpontokat is képezünk, akkor a trunkirányok egy-egy trunkközpont körül csillag alakú sugársort képeznek. A távbeszélőforgalomnak vagy trunkközpontokon át, vagy a központok közé írható, teljes sokszög oldalai szerint való terelése, úgy gaz-

* 7 elem kettős kombinációinak a száma.

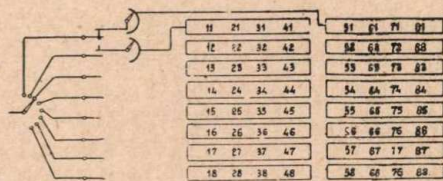
dasági, mint átviteltechnikai előnyökkel is és hátrányokkal is jár. Kétségtelen ugyanis, hogy mint fentebb is volt már róla szó, az összekötő trunkvonalaknak trunkközpontokon át való terelése csökkenti a trunkvonalak és kapcsológépek számát, megnöveli az egyes trunkvonalak hosszát és ezzel csillapítását is. A teljes sokszög szerinti trunkhálózat képezése éppen az ellenkező hatással jár. Hogy egyik vagy másik rendszer előnyösebb-e, azt fő részben az összes kapcsoló gépszám és az összes központok közötti azonos üzemi csillapítást okozó trunkkábelek érpárkilométereinek összes költsége határozza meg. Valószínűnek tartom, hogy trunkközpontok kialakítása a legelső budapesti központok üzembehelyezésekor szembetűnő kizárólagos költség növekedéssel járt volna, amit az akkori viszonyok szerint kismértékű megtakarítás a kapcsológépszámban, — szemelláthatóan nem kompenzált volna. Már csak azért sem, mert a saját központban maradó, viszonylag tekintélyes forgalom is két trunkvonalat — oda és vissza — igényelt volna. Ez a körülmény azonban nem jelenti azt, mintha a Western-féle automatarendszer nálunk létesített alakjában trunkközpontok képzését kizárná, hanem csak azt, hogy a trunkközpontok jelentősége a központok szaporodásával kerül csak előtérbe.

Az alábbiakban néhány megoldást mutatok a számtartomány bővítésére és a megnövelt számtartományban a választás menetének megvalósítására.

1.) A 6 számjegyes számtartományban az I. cs. vá.-nak rendelkezésre álló 8 emeletről $8 \times 40 = 320$ ezres tartomány felé legyen csatlakozás. Az e pontban ismertetendő eljárás minden egyes 40 ezres számmező mellé egyelőre egy-egy újabb 40 ezres számmezőt rendel s az I. cs. vá. egy-egy emeletével jellemzett 80 ezres résztartományból az I. cs. vá. után kapcsolt utóválasztóval (u. v.) jelölteti ki a meghatározott 40 ezres mezőt. Ily módon egyelőre $2 \times 320 = 640$ ezres számtartomány használható ki a teljes 900 ezres számtartományból. Két-két számmezőt tehát az I. cs. vá. egy-egy emelete foglal össze részsámtartományba.

5. ábra.

6. ábra.

E példa szerint minden 100 ezres részsámtartományból egy összefüggő 80 ezres résztartomány van kétfelé osztva: egy régi és egy új központ felé. Megvalósítási módja szerint az I. cs. vá. 8 emeletének kimeneteléhez kevés kefecsoportos pl. 2 kefecsoportos, egyszerűség kedvéért pl. lépésenként működő s példa kedvéért 30-as további kimenetellel bíró utóválasztó keresógép csatlakozik. Két kefecsoport esetén az alternatív kapcsolható kefecsoportoknak egyik kefecsoportja A. az A. 10 ezres sorozat, B. kefecsoportja pedig a B. 10

ezres sorozat, a B. számcsoportok felé kapcsol. Az utóválasztó kereső gépeknek 3 kefecsoporttal való felszerelése a teljes 900 ezres számtartomány igénybevételét lehetővé teszi.

A választás folyamata a következő lehet a példaképen vett elrendezésben. A 10^5 rendű számjegy meghatározza a kefét az I. cs. vá. gépen. A 10^4 rendű számjegyet a regiszter megvizsgálja avégből, hogy a választási folyamatot az A. avagy B. résztartomány felé irányítsa-e? Az A. tartomány felé való kapcsolásnál a regiszterbe adott számjelzőimpulzusok száma 5-nél kisebb, a B. felé való kapcsolásnál pedig 4-nél nagyobb. (A szóban levő regiszterláncban az ötödik impulzust felvevő jelfogó meghúzott-e? vagy nem?) Ész szerint azután a regiszter az I. cs. vá. után kapcsolt u. v. kereső megfelelő keféjét aktíváltatja. (Kefeváltó jelfogót működtet vagy nem.) Ugyancsak a 10^4 rendű számjegy kijelöli még a vonalválasztó (v. vá.) százaz mezejét, pl. az elsőt, ha ez a számjegy 1, 2, 5 vagy 6, a másodikat ha ez a szám 3, 4, 7 vagy 8, ugyancsak példaképen, oly módon, hogy a regiszterláncához tartozó, de az impulzusokat felvevő láncon kívül álló jelfogó 3-nál meghúzó, 5-nél elenged, 7-nél újra meghúzó, vagy akár olyképen, hogy az impulzusokat felvevő jelfogók maguk zárnak, illetőleg nyitnak a vonalválasztó százaz mezejét kijelölő áramköri utat. A regiszter feljegyzi még a 10^4 rendű számjegy páros vagy páratlan voltát avégből, hogy 10^0 rendű számjegynek a v. vá. keféjével való beállítása alkalmával a megfelelő ikertársat a vonalválasztóval kijelöltesse. A 10^3 koeficiense kiválasztja a II. cs. vá. emeletét, 10^2 koeficiense a III. cs. vá. emeletét, 10^1 koeficiense a v. vá. emeletét, 10^0 koeficiense a v. vá. százaz mezején belül a függőleges sort.

Ha a 6 számjeggyel felírható számtartományt a számtanban alkalmazott vízszintes egyenessel ábrázoljuk, akkor egy jelenlegi központ kapcsolószámmezejét nem egy összefüggő 40 ezres nagyságú egyenes vonaldarabon elhelyezett pontok, hanem 4 db. egymástól 100 ezres távolságra eltolt egyenes darabokon levő pontok ábrázolják. Jelenlegi kapcsolómezőink alapulvételével ezért az utóválasztással nyert számtartomány a 6. ábrán látható.

Ennél a 10^4 rendű számjegyek jut az a szerepkör, ami az előbb a 10^5 rendű számjegyek jutott s a 10^5 rendűnek az, ami előbb a 10^4 rendűé volt, a többi számjegyek feladata azonos.

Példámban nemesak azért választottam a 10^5 rendű számjegyet az I. cs. vá. emeletének kijelölésére, mert az olvasó számára a számmezők összetartozása így szemmel könnyebben követhető, hanem a választás egymásutánjának logikai sorrendje miatt is, sőt gazdaságosság céljából is. Nézzük meg ezt a kérdést is közelebbről. Egyszerűsítés kedvéért tegyük fel, hogy a választás folyamata várakozásmentesen oly értelemben szakaszos, hogy egy választás és keresés folyamata éppen végbemehet maradéktalanul a következő számjegy tárcsázása alatt. Ha az első számjegy az I. cs. vá. emeletét jelöli ki, a teljes választás folyamata az első számjegy tárcsázásának befejezésével megkezdődhet. Ha azonban az I. cs. vá. emeletének kijelölését a második tárcsázott számjegy eszközli, a tárcsázás teljes időtartamából a választás folyamata számára kb. $\frac{1}{6}$ -nyi időrész elvész. Ugyanolyan nagyságú forgalomnak az elátlásra már több regiszterre volna szükség.

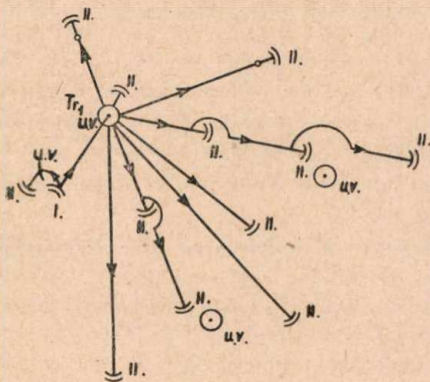
Mint ismeretes, jelenlegi hívószámainknál a hat számjegyből az első, tehát a 10^5 rendű, olyan kapcsolási feladatot jelöl ki, amely feladatot majd

csak a vonalválasztó fog végrehajtani. A közben lezajló választási folyamatok tartama alatt a regiszternek ezt a feladatot nyilván kell tartani. Ez a nyilvántartás a regiszter számára külön feladat, amit külön szerkezetnek kell elvégezni. Célszerűbb lett volna ezért, véleményem szerint, annak idején a vonalválasztói százas mezőt és ikertársat kijelölő jelenlegi 1, 2, 3, vagy 4 számjegyet az ötödik számhelyre illeszteni, azaz e szerepkörrel is a 10^1 rendű számjegyet felruházni a 10^5 rendű számjegy helyett. Az ezúttal ismertetendő többi megoldásaimban célszerűségi szempontból az ideálisan legegyszerűbb 5. ábra szerinti számmező elrendezésénél maradok. Hangsúlyozom azonban, hogy a megoldásaimban lefektetett választási alapelv bármily más számmező elosztására is alkalmazható.

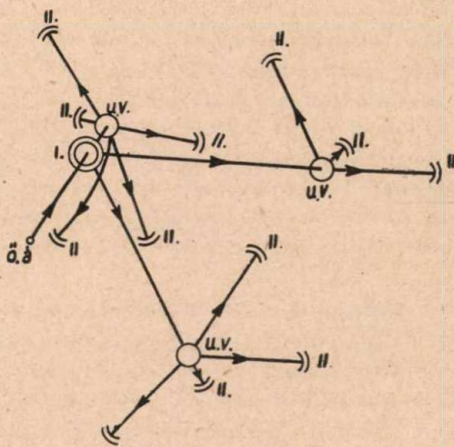
Az I. cs. vá.-k és u. v.-k elhelyezésére nézve a következő esetek jöhetnek számításba:

- a) I. cs. vá.-k saját központban u. v.-k, vagy a
- a¹) saját trunkközpontban, vagy az
- a²) ellentrunkközpontokban.

Az ábrákban kettős körív cs. vá.-t, egyes körív keresőt jelent; a nyilakkal irányított egyenesek egy központból kiinduló hívás menetét jelölik, mind-egyik központba való beérkezésig.

7. ábra.

8. ábra.

Három trunkközpont és 17 központ esetén a trunkirányvonalak száma $3 \times 17 = 51$ lehet, minthogy mindegyik központot (17) mindegyik trunkközponttal (3) össze kell kötni.

Valaki azt az ellenvetést tehetné, hogy szükséges-e egy előfizetői központból a saját központba irányuló hívásokat a trunkközpontba kivezetni, az utóválasztóra, s innen ismét visszavezetni a saját központba? Erre az ellenvetésre igen egyszerűen válaszolhatunk: nem szükséges. Egy utóválasztó két központ felé irányítja a forgalmat. Annak az utóválasztócsoporthoz kapcsolódókat, amely csoport az egyik keferendszerével a saját központ felé kapcsol — nyugodtan megfeleltethetjük. Egyik emeletüket az egyik kefercsoporttal bent a saját előfizetői központban helyezhetjük el, másik emeletüket a másik kefercsoporttal pedig kint, a trunkközpontban. A saját előfizetői központban maradó for-

galom tehát nem kényszerül a trunkközpontig és vissza terjedő, meddő utat, befutni.

b) I. cs. vá.-k saját trunkközpontban, u. v.-k az ellentrunkközpontokban helyeztetve el, megvalósítható a 4. ábrán felvázolt elrendezés összesen $17 + 3 = 20$ trunkirányvonallal. (Folytatjuk.)

*

Studien zur Entwicklung des Budapester Fernsprechnetzes. GÉZA MÁLYUSZ, Technischer Postrat.

Im Budapester Fernsprechnet, kann von den 900.000, durch sechsstellige Ziffern gekennzeichneten, Rufnummern durch die 9 zu den Ortsverbindungen verwendbaren Kontaktbänken des ersten Gruppenwählers derzeit durch höchstens 9 Fernsprechzentralen nur ein Gebiet von 360.000 Rufnummern ausgewählt werden.

Das gegenwärtige Rufnummergebiet kann durch Anwendung folgendes Verfahrens auf ein Gebiet von 900.000 Rufnummern erweitert werden:

1. Durch vor oder nach den ersten Gruppenwählermaschinen angebrachte Vor- bzw. Nachwähler (Sucher) mit zwei Kontaktarmgruppen unter Umständen bloss mit Vorwahl ohne besonderen Suchern kann die Zahl der Ortszentralen und das Rufnummergebiet verdoppelt werden.

2. Die im Budapester Fernsprechnet angewandten Western / Leitungswähler dienen gegenwärtig zur Auswahl von 300 Leitungen und 400 Rufnummern. Die Leitungswähler mit 500 abhengenden Leitunger können auch zur Auswahl von 500 Rufnummern verwendbar gemacht werden. Damit kann die Rufnummerkapazität der einzelnen Zentralen auf 50.000, die des ganzen Netzes auf 900.000 erhöht werden.

Der Verfasser erörtert durch Beispiele, dass zur Erweiterung des Nummergebietes diejenigen Verfahren am wirtschaftlichsten sind, die die durch die Fernsprechzentralen charakterisierten Rufnummerfelde, d. i. den zu erwartenden Verkehr, zwischen den Kontaktbänken der Wählermaschinen gleichmässig verteilen und die den Gang der Wahl so führen, dass die erste Rufziffer nicht nur eine Wahltätigkeit, sondern eine Wahl- und Suchertätigkeit entfaltet.

*

Etudes sur le développement du réseau téléphonique de Budapest. M. GÉZA MÁLYUSZ, Conseiller technique de poste.

Dans le réseau téléphonique de Budapest, parmi les 900.000 numéros d'appel composés de 6 chiffres, seulement un champ de 300.000 numéros d'appel pourrait être sélectionné par les 9 niveaux du premier sélecteur de groupe utilisables aux communications locales actuellement à travers de 9 centrales téléphoniques au plus.

Le champs de numéros d'appel actuel peut être augmenté à 900.000 par application des procédés suivants:

1. Au moyen des chercheurs de présélecteur ou de postsélecteur à deux directions intercalés avant ou après les machines du premier sélecteur de groupe ou le cas échéant, exclusivement par une présélection, le nombre des centrales urbaines et le champs de numéros d'appel peuvent être redoublés.

2. Les sélecteurs finaux Western appliqués dans le réseau téléphonique de Budapest servent actuellement à la sélection de 300 lignes et 400 numéros d'appel. Les sélecteurs finaux avec 500 lignes de départ sont utilisables aussi à la sélection de 500 numéros d'appel. Par cela, la capacité de numéros d'appel de chaque centrale peut être élevée à 50.000, celle du réseau entier à 900.000.

L'auteur démontre par des exemples que les procédés les plus économiques pour l'agrandissement du champs de numéros d'appel sont ceux qui répartissent entre les niveaux des machines-sélectrices également les champs de numéros d'appel caractérisés par les centrales, à savoir le trafic attendu et qui conduisent la marche de la sélection de sorte que le premier chiffre d'appel fonctionne non seulement comme sélecteur mais comme sélecteur et chercheur aussi.

Érdekes kérdések.

Interessante Fragen. — Questions intéressantes.

Újabb pályatételünk:

9. A pénznélküli fizetési forgalmat milyen módon fejleszthetnénk a postánál?

Pályázati határidő: 1943 október 31. A pályázati feltételek azonosak lapunk folyó évi 1. számában közölt 1. pályatételünk (46. oldal) feltételeivel.

Elmélet — Gyakorlat.

Theorie — Praxis. — Théorie — Pratique.

15. A köteles sajtópéldányok postai szállítását külön rendelkezés szabályozza-e?

Nem.

A nyomdavállalatok az 1929. évi XI. t.-c., illetőleg az 1958. évi XVIII. t.-c. értelmében minden nyomda- (sajtó-) termékből egy-egy ú. n. „kötelesspéldányt” tartoznak beküldeni a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchenyi Könyvtárának, a Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának, a Magyar Országgyűlés Könyvtárának, továbbá az illetékes kir. ügyészségnek.

A kötelesspéldányok postai szállítása külön szabályozva nincs, s így az ilyen tartalmú küldeményekre is az általános postai szabályok irányadók.

A nyomdavállalatok a kötelesspéldányokat törvény rendelkezése alapján küldik meg, ezért azok az A. 1. Szab. 40. § 8. pontja szerint — ha a levélpostai küldemények feltételeinek egyébként megfelelnek — „az ... évi ... t.-c. alapján”, vagy „Hivatalos felszólításra” záradékkal ellátva bérmentetlenül is postára adhatók. *Ebben az esetben az esedékes díjat a címzett szerü fizeti.* (Beküldött kérdés.)

16. A) Az F. 1. Szab. megjelenése után kötelező-e a kézipéntárak régebben előírt 15-i és hóvégi önvizsgálata?

B) Meg kell-e vizsgálni havonta a kézbesítők részére kiadott portójegy-ellátmányokat?

ad A) Nem.

ad B) Igen.

A főpéntárból kiadott értékcikk-ellátmányok

számbavétele, vagyis a kézipéntárak (értékcikk-árusok) által 15-i és hóvégi önvizsgálat tartása az F. 1. Szab. megjelenése óta nem kötelező.

A kézbesítők ellenőrzésére nézve az A. 2. Szab. 15. § 10. pontjában foglaltak az irányadók. (Beküldött kérdés.)

17. A címben hány szóznak számít a 16—30 betűből álló, táviróval vagy távbeszélővel nem rendelkező rendeltetési hely neve, melyet a B. 1. Szab. 19. § 15. pontja szerint az utolsó táviróhivatal megjelölése követ?

Két szóznak számít, kivéve az utalványtáviratoknál.

A B. 1. Szab. 30. § 1. a) pontja szerint, úgyszintén a Táv. Kez. Függelékében „Rendeltetési helynevek” alatt felsorolt példák szerint is a címben — a betűk számára való tekintet nélkül — csak a táviróval vagy távbeszélővel rendelkező hivatal neve számít egy szóznak, míg a táviróval vagy távbeszélővel nem bíró helység neve, azaz a címzett lakóhelye 15 betűnként számít egy szóznak.

Rendeltetési hely alatt mindig táviróval vagy távbeszélővel felszerelt hivatalt kell érteni.

Kivételt képez az utalványtávirat, melynél a B. 1. Szab. 29. § 4. b) pontja szerint a kibocsátó postahivatal, a kifizető postahivatal és annak a helységnek a neve, ahol az utalvány címzettje lakik, a betűk számára való tekintet nélkül a címben és szövegben is egy szóznak számítandó. (Beküldött kérdés.)

18. Az Elmélet—Gyakorlat I. rész 224. oldal 2. kérdésére adott válasz a távirási díjak részletezésére vonatkozólag érvényben levőnek tekinthető-e a Táv.

Kez. 4. § 10. pontjának utolsó mondatával szemben?

Igen.

Az Elmélet—Gyakorlat-ban annakidején adott válasz arra a kérdésre felelt, hogy a több tételből alakuló távirási díjat a táviratlap *díjrovatában* kell-e részletezni. A díjrovatban a díjat egyösszegben kell feltüntetni, viszont a részletezés módjára és helyére nézve a Táv. Kez. hivatkozott pontja rendelkezik. (Beküldött kérdés.)

19. Hívott által fizetendő beszélgetés hívottja a díjfizetést vállalta, a hívó azonban időközben a bejelentést törölte. Kérdés, ki fizeti az egytödös törlési díjat?

A hívó.

Törlési díjat a hívott terhére sohasem lehet felszámítani. A hívott ugyanis csak a vállalt díjat köteles megfizetni, a törlési díj megfizetését pedig nem vállalta. (Beküldött kérdés.)

20. Jár-e törlési díj, ha

a) a hívó a hívottal ellenhívásra **lebeszél** és ezért saját bejelentését a bejelentéstől számított egy óra alatt törölteti,

b) a hívó a bejelentést a hívott nem jelentkezése miatt a bejelentéstől számított egy óra alatt törölteti?

a) — b) **Igen.**

A törlési díj mindkét esetben jár. A bejelentéstől számított egy óra alatt csak a C. 1. Szab. 67. § 2. pontjában felsorolt esetekben lehet a bejelentést díjmentesen törölni. (Beküldött kérdés.)

21. Az F. 1. Szab. 106. §-a felsorolja, hogy a postahivataloknak az igazgatósághoz felterjesztendő távbeszélő számadáshoz mely okiratokat kell csatolni. Szükség van-e a 901. sz. nyomtatványra? Nem tünteti fel a §, hogy a 895. sz. nyomtatvány „Nyilvántartás a távbeszélő jegyekről”, 896. sz. nyomtatvány „Kimutatás a távbeszélő nyugtákról”, a 899. sz. nyomtatvány „Kimutatás az előfizetőket terhelő helyi és távolsági beszélgetési és távirási díjakról”, valamint a 898. sz. nyomtatvány „Kimutatás az előfizetőket terhelő távolsági beszélgetések és táviratok díjairól” című nyomtatványokat csatolni kell-e a számadáshoz?

Csatolni kell.

A 895., 896., 897., 898., 899. és 900. sz. nyomtatványon készített kimutatásokra a távbeszélő számadás felülvizsgálása során az igazgatóságnak szüksége van, tehát csatolni kell őket. A 901. sz. nyomtatványon készített okiratnak a távbeszélőszámadáshoz való csatolására azonban nincs szükség. (Beküldött kérdés.)

22. Tintával, tintaceruzával, vagy közönséges ceruzával tölthetik-e ki a hivatalok az F. 1. Szab. 106. §-a által előírt és a távbeszélőszámadáshoz csatolandó okiratokat?

Az A. 2. Szab. 14. §. 2. pontja értelemszerű alkalmazásával a szóbanforgó okiratokat *tintával, vagy tintaceruzával kell vezetni.* (Beküldött kérdés.)

Külföldi műszaki lapszemle.

A német vidék rádióműsorszóró fejlődése. (H. Goetsch. Telegr. Prax. 1941. évi 3. sz.)

Érdekes adatokat közöl Németország vidékei rádióműsorszóró előfizetőinek fejlődéséről. Ezek közül megemlíti, hogy míg 1933-ban minden 100 háztartásra 25.4 rádióelőfizető jutott, addig ez a szám 1939-ben 61.4-re és 1940-ben 62.7-re emelkedett.

Nagyobb távolságok átfeszítése. (Telegr. Prax. 1941. évi 5., 6., 7. sz. V. Petroni.)

Részletesen tárgyalja nagyobb távolságok átfeszítésénél felmerülő feladatok megoldását légkábeleknel és légvezetéknel. Megvizsgálja a legalkalmasabb s' szokásos támszerkezetek használhatóságát is.

Jogesetek és joggyakorlat.

Rechtsprechung. — Jurisprudence.

Nem felel a posta a közvetett károkért.

G. A. ingatlan hátralékos vételára fejében 1.190 pengővel tartozott Sz. E.-nek, mely összeget a részletfizetés különbeni elvesztésének terhe mellett tartozott hitelezőjének havi 20 pengős részletekben megfizetni. Az egyik 20 pengős utalványt a kézbesítő szabályellenesen a címzett szomszédjának fizette ki s így azt Sz. E. nem kapta kézhez. A feladó tudakozódására a kézbesítő postahivatal oly értesítést adott ki, mely szerint az utalvány összege a címzettnak szabályszerűen kézbesítettett. A hitelező az adós ellen indított perben a hátralékos 710 pengős vételárát egy összegben követelte alperestől, aki a kézbesítő postahivataltól kapott értesítéssel védekezett. A bíróság a per során beszerezte a kézbesített postautalványt, amelynek alapján megállapítást nyert, hogy Sz. E. az utalványösszeget nem kapta meg, azt szabályellenesen szomszédjának fizették ki. G. A. a peresztés következtében 116 pengővel károsodott, mely összeget, mint postaalkalmazott vétkes mulasztásából eredő kárt, — a per ugyanis a kézbesítőhivataltól kapott valótlan tartalmú értesítés következménye volt, — a m. kir. kincstár ellen peres úton érvesít.

Alperes m. kir. kincstár a járásbíróság előtt indított perben a Pp. 2. § 3. pontjára alapított pergátló kifogással élt, mely szerint állami tisztviselőnek hivatalos eljárásból eredő kár megtérítése iránt az állam ellen indított perek értékre tekintet nélkül a törvényszék hatáskörébe tartoznak. A járásbíróság a pert megszüntette és a felperes a költségekben marasztalta.

Felperes a Te. 12. §-a alapján a keresetnek a-i kir. törvényszékhez való áttételét kérte. A-i kir. törvényszék előtti perben alperes kincstár a Postaüzleti Szabályzat 106. § 4. p., valamint a 108. § 1. és 10. pontja alapján kérte a kereset elutasítását.

A kir. törvényszék végítéletében felperest keresetével elutasította és a perköltségek megfizetésére kötelezte.

Indokolás: A m. kir. kereskedelemügyi miniszternek 1935. évi május hó 2. napján kelt 81.812/1935. X. 4. számú rendelete szerint a m. kir. posta és a szolgáltatást igénybevevő felek között keletkező jogviszonyra egyedül a Postaüzleti Szabályzat határozatai az irányadók és a jogvitából származó minden kérdést a Szabályzat határozatai alapján kell megítélni.

A Szabályzat 106. §-ának 4. pontja értelmében a postautalványon küldött összegekért a posta csak két esetben felel, mégpedig:

ha az utalványozott összeget egyáltalán nem fizették ki, vagy ha tévesen (nem a címzettnak)

fizették ki.

Ezekben az esetekben a posta felelőssége az utalványozott összeg erejéig terjed.

Nem vitás, hogy az alperes a feladott összeg téves kézbesítéséből felmerült kárát ebben a keretben megtérítette a felperesnek.

A felperes keresete nem is a téves kézbesítésből felmerült közvetlen, hanem a kézbesítésre vonatkozó téves, értesítés által okozott közvetett kárának a megtérítésére irányul.

A Szabályzat 108. § 1. pontja értelmében azonban a posta a 106. § 4. pontjában foglaltakon kívül más esetekben és más címen nem tartozik kártérítéssel, így nem ad kártérítést a közvetett károkért sem.

A 108. § 10. pontja pedig akként rendelkezik, hogy a posta felelőssége a 106. és 107. §-okban foglaltakon akkor sem terjed túl, ha a kár okozásában a posta alkalmazottja vétkes.

E rendelkezésnek egybevetett értelme szerint kétségtelen, hogy a posta felelőssége nem terjed ki arra a kárra sem, amelyet alkalmazottjának, valamely könyvelt postai küldemény kézbesítésére vonatkozó valótlan tartalmú értesítés okozott.

A felperes keresetének tehát a Postaüzleti Szabályzat értelmében nincs helytálló alapja.

De ha a posta kártérítési felelősségének fentebb ismertetett korlátozásai nem is állanának fenn, tehát ha alkalmazni lehetne is a posta szolgáltatást igénybevevő felek javára az államnak a hivatalnokai által vétkes hivatali kötelességszegéssel okozott károkért való felelősségére vonatkozó anyagi jogszabályt, abban az esetben sem lehetne marasztalni az alperest.

mert a Szabályzat 66. §-ának 4. pontja szerint a belföldi ajánlott küldeményekért adható kártérítésnek a 106. § 2. pontja által 55 pengőben megállapított összeget meg nem haladó összegű postautalványokat a megadott helyen talált címzett helyett a vele egy háztartásban élő felnőtt családtag, rokon, a háznéphez tartozó felnőtt egyén vagy alkalmazott kezéhez is joghatályosan lehet kézbesíteni.

s minthogy a szóbanforgó utalványon Sz. I. né (a címzett) „testvére” szerepel átvevőként,

az érvényben lévő szabályoknak megfelelt a kézbesítő postahivatalnak a felperes felszólamlására adott az értesítése, hogy az „utalvány kézbesítettett.”

A m. kir. posta közegei tehát a felperes által panasztolt értesítés elküldésénél nem követtek el olyan vétkes hivatali kötelességsértést, amely akár az ő személyes felelősségüknek, akár az alperes kártérítési felelősségének alapjául szolgálhatnának.

A kir. törvényszék az előadottak következményeként felperes keresetét jogalap hiányában elutasította és őt a Pp. 242. és 425. §-a alapján

az alperesnek okozott költségekben marasztalta. 9. P. 40467/1942. — Géczy.

Közlő: dr. Bessenyi József.

H I R E K.

Nachrichten. — Nouvelles.

A hírlapbélyeg nem postai értékjegy.

A „Magyar Posta“ 1943. évi 7. számának 228. oldalán az első magyar levelezési lapokra vonatkozó cikksorozatban Czákó Elemér a következőket írja: „A levelezési lapnál egy évvel előbb ugyancsak Bécsben készített magyar címeres hírlapbélyegek fölött is napirendre tértek 1868-ban, pedig ezek voltak a legelső magyar postai értékjegyek, melyeken magyar felirat és magyar címer szerepelt.“

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy postai értékjegy alatt a posta által kibocsátott és a postai díjak lerovására szolgáló értékjegyeket értek ez képezi az alábbi fejtegetésem alapját.

Mind az illusztris szerzőnek idézett mondatából, mind abból a körülményből, hogy nemcsak a közkézen forgó összes levélbélyegkatalogusok, de még Jászay: A magyar bélyegek katalógusa (Budapest, 1927) című kézikönyve is foglalkozik a hírlapbélyegekkal, magyarázható az a látszat, mintha ezek tényleg postai értékjegyek volnának. A hírlapbélyegeknél a levélbélyegkatalogusokba történt felvétele több évtizedes múltra hivatkozhat és hiábavaló volna arra törekedni, hogy ezek a levélbélyegkatalogusokból kihagyásának, de belekapcsolódva a fentidézett mondat megállapításába, idő és alkalmoszerűnek tartom ennek a kérdésnek a tisztázását, hogy a hírlapbélyegek tulajdonképpen milyen természetűek.

Tulajdonképpen a végén kezdem, amikor állítom, hogy a hírlapbélyegek nem postai értékjegyek, hanem kizárólag és kifejezetten pénzügyi illetékbélyegek.

Megállapításomnak ellene szól az a fentiekben hivatkozott körülmény, hogy mind a levélbélyegkatalogusok, mind a Jászai-féle kézikönyv részletesen tárgyalják ezeket a bélyegeket; ellene szól, hogy ezeket a bélyegeket vitán felül és kizárólag a postahivatalok árusították, kezelték és rendes postai bélyegzővel értéktelenítették. Viszont mellette szól, hogy Rédey Miklós: A magyar postabélyegek (Budapest, 1921—1927) c. alapos és a magyar filateliai irodalomban korszakalkotó művében a hírlapbélyegekről egyetlen szóval sem emlékezik meg. Kétségtelen, hogyha Rédeynek biztos tudomása nem lett volna arról, hogy ezeknek a bélyegeknél semmiféle közük sincsen a postabélyegekhez,

úgy ezekkel éppen olyan alaposan és részletesen foglalkozott volna, mint a postabélyegekkal. Rédey ezeket a bélyegeket jól ismerte, velük alaposan foglalkozott és igen jól emlékezem arra, hogy amikor bélyeggyűjtői körökben szóba kerül, hogy az 1881. évi (helyesen 1887. évi) vízjegyű kiadásnál a vízjegy a normális fekvő helyzetben kívül álló helyzetben is előfordul: milyen alaposan, minden gyűjteményt és elérhető anyagot alaposan átvizsgálva állapította meg, hogy a vízjegy álló helyzetben is előfordul. Mint teljesen valószínűtlen, ki kapcsolhatjuk azt a feltevést is, hogy Rédey ezekről a bélyegekről megfeledezett volna. A fent felsoroltakon kívül más adatot nem találtam arra, hogy a hírlapbélyegek miként és milyen címen kerültek a postai értékjegyek közé.

Azt az indokot, hogy ezeket az értékcikket a posta árusította és rendes bélyegzővel értéktelenítette, mindjárt kikapcsolhatjuk, mert köztudomású, hogy kizárólag a posta árusítja, kezeli és lebélyegzéssel értékteleníti a szállítóleveleket, váltóbélyegeket, OMBI bélyegeket is, mégsem jutott soha senkinek sem eszébe ezeket a postai értékcikkek közé sorolni.

A hírlapbélyegek pénzügyi jellegének bizonyítékai:

1. ezeknek a bélyegeknél a hírlapok postai szállításához semmi közük sincsen, erre a célra nem szolgáltak és nem is szolgálhattak, mert erre a posta által kiadott és kizárólag erre a célra kiadott újságbélyeg (Jászai megkülönböztetésül: hírlapjegynek nevezi, így nevezi a Magyar Posta 156 oldalán ismeretett rendelet is, a német szakirodalom szerint: Zeitungsmarke és Zeitungsstempel) szolgált valószínűtlen és megmagyarázhatatlan lenne, hogy a posta ugyanarra a célra egyidejűleg két különböző bélyegyet adott volna ki és használt volna;

2. a hírlapbélyeggel foglalkozó minden szakmunka kifejezetten okmánybélyegeknél minősíti őket. (Pl. Jászai idézett munkája 46. o.: „e sorozat keretén belül tárgyalt, okmánybélyeg jellegével bíró 1 és 2 kr-os hírlapbélyegről...“; majd 56. o.: mint „pénzügyi tárcának járó bélyegilletékről“ szól.) Továbbá eltekintve az osztrák Mayr-Hanus (Wien, 1929), és a magyar Kölbig-Hollaender (Budapest 1924 és 1928)

okmánybélyegkatalógusoktól: Payer Béla: *Die Briefmarken des Königreichs Ungarn*, Berlin 1920; — Dr. Stephan Koczynski: *Die Geschichte de Stempelmarken im Österreich*, Wien 1924; — Dr. Theodor Frankl: *Der Zeitungsstempel und die Stempelmarken Österreichs*, Leitmeritz 1927, stb. ezekkel mint okmánybélyegekkel foglalkoznak.

3. A hírlapbélyegekről a levélbélyegek különböző kiadásaira vonatkozó postai rendelkezések és ismertetések egy esetben sem emlékeznek meg (Payer, 86 o.).

4. A hírlapbélyegek előállításáról és kezeléséről sohasem a posta, hanem mindig a pénzügyminiszter rendelkezett.

5. A hírlapbélyeg nem a postai szállítás díjának lerovására, hanem egy az alábbiakban részletezett illeték lerovására szolgált;

6. a hírlapbélyegekkel lerovandó illeték nemcsak ezekkel a bélyegjegyekkel, hanem hírlapok bélyegkötelezettségének 1900 június 30-án történt megszüntét kimondó 1900 évi X. t.-c. meghozataláig a bélyegzőhivatalok által a felhasználandó papírra előzetesen nyomott ú. n. signettákkal is leróható volt, ami postai díj lerovásánál sohasem fordult elő.

7. A hírlapilleték megszüntetése után (1900 jún. 30.) ezeknek a bélyegeknél a használata önmagától megszűnt, de a postai szállítás díjának lerovására szolgáló újságbélyeg tovább is használathban maradt és újabb kiadásokat ért meg.

Több érv is felhozható lenne, de az meghaladná a cikk keretét.

Annak további megerősítésére, hogy a hírlapbélyeg kizárólag pénzügyi természetű bélyeg volt, rövide fogva közlöm — a fent hivatkozott forrásmunkák alapján — keletkezésének és fejlődésének adatait.

Az egyes újságoknak vagy újságpéldányoknak megadóztatása Ausztriában 1789-ben rendeltetett el. Az 1789. máj. 11-i legfelsőbb elhatározás szerint 1789. júl. 1-től adóztatás alá esnek: minden ezután megjelenő hírlap, folyóirat, füzet és szüdarab. A lerovás bélyegzés (Signierung) formájában történt, mely az illetékköteles nyomtatvány első lapján a már rég (1686) létező bélyeges papírokhöz hasonlóan fekete színben rányomott bélyegző (Stempel-signett) a bélyegzőhivatalok (Stempelämter) által történt. Kétségtelen, hogy ennek az illetéknek semmi köze sem volt sem a postához, sem a postai szállításhoz. Az 1850. szept. 6-i császári pátenis szerint a külföldről Ausztria-Magyarországba behozott újságok és időközi folyóiratok illetékkötelesek voltak (R. G. Bl. 1850. évi 345. sz. 20. §.). Ezek az idézett rendelet 21. § értelmében a posta útján szedettek be a por-

tóval együtt.

A signettákról a bélyegjegyekkel való lerovásra áttérés az 1855. jan. 27-én kelt 48.500/1855. sz. pénzügyminiszteri rendelettel történt, melyet az osztrák postaigazgatóság az 1855. febr. 21-én kelt 562. sz. rendeletével a következőkben közölt az összes, tehát Magyarországon is, alárendelt postahivatalokkal. Az ezidőszori hírlapbélyegzés helyett a bélyegilleték alá eső hírlapokra külön e célra készült okmánybélyegek (Stempelmarken) lesznek használandók. Ezek a bélyegek a postahivatalok által ragasztandók fel mind az előfizetés útján rendelt, mind az egyenként keresztkötés alatt érkező hírlapokra. Az előbbieknél a felragasztás annak a postahivatalnak a kötelessége, amely az előfizetést felvette, az egyenként érkező hírlapoknál pedig rendszerint az a postahivatal végzi ezt, ahová azt a külföldi postahivatal küldi. A postahivatalok ugyanúgy lebélyegzik ezeket, mint a levélbélyegeket. A lebélyegzésre általában ugyanazok a rendelkezések irányadók, mint amelyek a levélbélyegekre vonatkozóan adattak ki, tehát a leadó postahivatalok a nem, vagy hiányosan lebélyegzett okmánybélyeget a hozzájuk kézbesítés végett érkezett újságokon a postabélyegzővel kötelese klebélyegezni. A signettát követő bélyegek előállításáról és forgalombahozataláról 1854. márc. 28-án kelt rendeletével (1854. évi 24. sz.) a cs. kir. pénzügyminiszter intézkedik, mely az eddigi bélyeges ívek helyett 1854. nov. 1-vel Ausztriában és Magyarországon egyaránt használandó okmány. hirdetvény, naptár és hírlapbélyegeket hozott forgalomba. 1868-ig Magyarországon az illeték lerovása osztrák hírlapbélyegekkel történt, mégpedig: 1855. márc. 1.: 1—2 kr. zöld (az egész világ legelső okmánybélyege), 1858: 4 kr. barna, 1859: 1 kr. kék és 2 kr. barna.

Az 1857. okt. 23-i P. M. rendelet (R. G. Bl. 1857. évi 207. sz.) az illeték mérvének leszállítása mellett kimondja (4. §.), hogy az illeték a nyomtatvány előfizetőjétől a postahivatalok által szedendő be és az illetékek javára (für das Stempelgefälle) számolandó el. Az 1870. dec. 9-én kiadott 36.515/1871. sz. osztr. P. M. rendelet szerint az 1868. máj. 1-től 1870. aug. 1-ig a m. kir. pénzügyi igazgatás számlájára az osztrák államnyomdában előállított magyar hírlapbélyegekhöz felhasznált papír és nyomdaköltség a m. kir. pénzügyigazgatás számlájára írandó. Mindezek az adatok igazolják, hogy a hírlapbélyegek a postai kezelés ellenére kizárólag illetékbélyegek voltak. Az idézett rendelkezések mind arra az időre vonatkoznak, amely alatt az illetékügyek Magyarországon Ausztriával azonosan intéztettek. A hírlapok bélyegkötelezettségét Magyarországon a már hivatkozott 1850. szept. 6-i R. G. Bl. 345. sz. rendelet léptette életbe és az 1868. évi XXIII. t.-c. (1868. júl. 28.)

mondja ki, hogy a bélyegek, illetékek, valamint a díjak megszabására, mérvére és lerovási módjára a fennálló szabályok 1869. dec. 31-ig érvényben maradtak. Így érvényben maradtak a külföldi hírlapok illetékéről intézkedő 1850. szept. 6-ri 345. sz. rendelet intézkedései is (Dr. Márkus Dezső: A hatályos magyar törvények gyűjteménye (Budapest, 1912 I.) köt. 357. o. (1) jegyz.). Ezt a bélyegkötelezettséget továbbra is fenntartották az 1869: XVI., 1870: LVIII., 1871: LXIII., 1875: IX., 1875: XVI. és XXV., 1881: XVI. és 1887: XLV. t.-cikkek egész az 1900. évi X. t.-c. meghozataláig (Dr. Márkus id. m. mű V. köt. 637. l. (2) jegyz.). Ezek a törvények mind kizárólag pénzügyi illetékekről és sohasem a postai díjakról intézkednek.

Ha ehhez hozzávesszük még, hogy Payer közlése szerint (i. m. 87. o.) a magyar államnnyomda csak két ízben készített hírlapbélyeget és mindkét alkalommal a pénzügyminiszter rendeletére (67.742/1890. és 55.196/1899. P. M. rend.) úgy azt hiszem, hogy kétségtelen mindenki előtt, hogy a hírlapbélyegek a postai árusítás, kezelés és lebélyegzés dacára kizárólag pénzügyi természetű illetékbélyegek és semmiképpen sem sorolhatók a postai értékjegyek közé.

Dr. Hollaender György.

*

Hollaender dr. megjegyzően igazolja, hogy az 1871-i magyar hírlapbélyegek nem postai értékjegyek, hanem pénzügyi természetű illetékek. Payer ugyan, aki éppen a pénzügyben volt miniszteri tanácsos, ezeket „Briefmarken“ címszó alá foglalja, de szintén „Zeitungstempelnek nevezi (2. o.), Jászai viszont „hírlapjegyek“. Magára a lapocskákra „MAGY KIR. HIRLAP-BÉLYEG“ van nyomva. Ez dönti el tulajdonképpen leghitelesebben minősítésüket: abban az időben ugyanis a bélyeg pénzügyi (okmánybélyeg, illetékbélyeg), a jegy (levéljegy, hírlapjegy, táviradjegy) pedig postai értékek megjelölésére szolgált. A 1869: XXIII. t.-c. is a „hírlapbélyeg“ végleges eltörlését mondja ki.

Hollaender dr. levélben volt szíves felhívni a figyelmet arra is, hogy a Magyar Posta 5. sz. 157. oldalán közölt ábra téves, ilyen hírlapjegy Magyarországon nem szerepelt. A filatelisták három típust szoktak ezekből megkülönböztetni.

Az osztrák Kropf és az angol Castle nyomán a magyar Payer a Magyarországon szerepelt I. típusról (1867—1868.) azt írja: „a sisak szárnya határozott vonalakkal van árnyékolva, a keret vonalát nem érinti. Ahol a szárny a sisakból kiemelkedik, négy-öt merőleges vonalkával van jelölve.“ (14. o.) Jászai négy változatot különböztet meg. „Bennünket csak az első változat érdekel, amelynél a Merkur-főt körülfontó külső kör a bélyeg felső részében a keret belső vonalát nem érinti.“ (52. o.) A nagyteknintélyű Edwin Müller szerint az I. típus 1867 június 1-től 1875 közepéig volt forgalomban. Leírása teljesen ráillik a 157. o. közölt Bélyegmúzeumból való ábrára. Minthogy a nyomatok sokféle-képen készültek, még további kimeríthetetlenül sokféle osztályozás lehetséges; Müller becslése szerint ugyanis az osztrák kiadásokkal együtt több mint kétmilliárd Merkur-fejes hírlapbélyeg került forgalomba. Tény azonban az, hogy „a Magyarországon forgalomba hozott összes Merkur-fejes bélyegek mind az 1867. júniusában használt apamintáról készültek.“ (Magyar Posta 5. sz. 163. o.)

A Magyar Posta 5. sz. (228. o.) szó van az 1868-as levelezőlapok tévnyomásairól is. Kropf szerint hibás magyar szöveggel (postaintézet helyett dostainlézet-tel) jelent meg több példány. Hollaender dr. erre megjegyzi, hogy „ilyen tévnyomat nem létezik. Az igaz, hogy a Senf-féle katalógus Ganssachentheil című részében ilyen tévnyomat ismertetve van, de a dr. Ascher: Grosse Ganssachen Katalog-ja ezt az adatot már helyesbíti. E szerint — ugyancsak hibásan — a tévnyomat: „Dostainlézet.“ Hollaender úgy véli, hogy a kezdő nagy D betű nagy D betű ugyan, de az nem magasabb a többi kisbetűnél. Viszont Kropf azt állítja, hogy „A postaintézet“ helyett „A dostainlézet“ szóban a p megfordítva van d-nek szedve, a t helyett pedig l szerepel.

Cz. E.

Kiegészítés a Magyar Posta cikk-statisztikájához. A m. kir. posta jogász és mérnök egyesület történetének 226. oldaláról nyomdahiba folytán kimaradt egy sor. E szerint POLGÁR GÉZA összesen 4 cikket írt a Magyar Postában, kettőt 1936-ban, kettőt pedig 1937-ben és ebből az egyik kétrészes volt.

Szerkesztői üzenetek.

Dr. Cs. I. Szeged. Az utazási illetmények elszámolására új nyomtatvány kiadása folyamatban van. Az F. 1. Szab. 58. §-ának módosítása a legköze-

lebbi pótlék útján történik meg.

Ifj. Cs. F. Mór. Javaslatát köszönjük, Tárgyalásra átadtuk az illetékes szak-ügosztálynak.

A POSTA FORGALMA.

1943 július.

Ismerteti: Dr. KANYÓ ÖDÖN m. kir. postatitkár.

Der Verkehr der Post. Die folgenden Angaben beziehen sich auf den Verkehr der wichtigeren Dienstzweige im Vergleich mit den Ergebnissen des letzten Monates des vorigen Jahres. Vierteljährlich werden diese Ergebnisse ausführlicher veröffentlicht.

A f. évi július havi forgalom a legnagyobb, amit a posta eddig egy hónap alatt elért, az eddigi csúcsgorgalmat képviselő 1942. december havi eredményt is 1.1%-kal meghaladja. A forgalom nemcsak az előző évhez képest emelkedett nagymértékben, hanem a szokottnál erőteljesebben (9.5%-kal) növekedett az előző hónaphoz (júniushoz) viszonyítva is. Az utolsó 10 év átlagos júliusi forgalma ugyanis csak 6.1%-kal nagyobb az átlagos júniusi eredményénél.

A postai üzletágba tartozó küldemények közül a csekk- és takarékbefizetések darabszáma, valamint az utalványok és csekkek összege még egy hónapban sem volt olyan nagy, mint a f. évi júliusában. A csekkebefizetések darabszámát a befőzési cukor után esedékes adóbefizetések nagymértékben növelték. A csekkebefizetések darabszáma az előző hónaphoz képest 69.9%-kal emelkedett. A nemzetközi postaforgalom az előző évhez képest igen kedvezően alakult: az ajánlott levélpostai küldemények száma ugyanis 61.5, a csomagoké pedig 22.7%-kal volt több. Csúcsgorgalmat bonyolítottak le a postahivatalok táviratokban is. A nemzetközi táviróforgalom az előző év júliusához képest 5.3%-kal csökkent. A távbeszélőállomások száma az előző

Le trafic de la poste. Les données suivantes se rapportent au trafic des services principaux en comparaison avec les résultats du mois dernier de l'année passée. Dans chaque trimestre, des résultats plus détaillés sont publiés.

hónaphoz viszonyítva az egész országban 554-gyel emelkedett. Az emelkedésből a budapesti egységes hálózatra 65 új állomás esett. A távolsági beszélgetések júliusi darabszáma szintén csúcserőteket képvisel és az eddigi legnagyobb havi forgalmat (1942. szeptember) 9.0%-kal haladja meg. A számlált helyi távbeszélgetések száma nemcsak az előző év júliusához, hanem f. évi június hónaphoz viszonyítva is csökkent. A nemzetközi távbeszélőforgalom az előző év július havához képest 11%-kal volt nagyobb. A rádióelőfizetők száma egy hónap alatt 3.916-tal emelkedett. A budapesti rádióelőfizetők száma július hó végén 226.234 volt.

A munkaegységekben kifejezett forgalom (98.4 millió munkaegység) az előző évi július havi eredményt 17.3%-kal haladta meg. A postai üzletág forgalma 22.1, a táviró 24.6, a távbeszélő 6.7, a rádió üzletág pedig 10.2%-kal volt nagyobb, mint az 1942. év júliusában. A f. évi június havához képest a postai üzletág forgalma 19.6, a táviró 16.7, a rádió 0.6%-kal emelkedett, míg a távbeszélő üzletág forgalma 8.2%-kal kisebb volt. Az 1943. év első 7 hónapjában elért 630 millió munkaegységet kitevő forgalom 18.8%-kal haladta meg az 1942. év ugyanezen időszakában elért eredményt.

Megnevezés	1000 darab, illetve 1000 pengő		1943 júliusban 1942 júliushoz képest több (+) kevesebb (-) %-ban
	1943 július	1942 július	
Közönséges levélpostai küldemény (feladás)	98 173	84.693	+ 15.9
Ajánlott levélpostai küldemény (feladás)	1.935	1.763	+ 9.8
Értéklevél és értékdoboz (feladás)	51	49	+ 4.1
Kézi-, betét- és sommáscsomag (feladás)	2.516	2.330	+ 8.0
Postautalvány befizetés darab	1.929	1.772	+ 8.9
Postautalvány befizetés összeg	321.858	208.812	+ 54.1
Postatakarék és csekk befizetés darab	1.449	3 755	+ 18.5
Postatakarék és csekk befizetés összeg	742.956	540.782	+ 37.4
Távirat (feladás)	836	664	+ 25.9
Számlált helyi távbeszélgetés	20.775	21.644	- 4.0
Kezdeményezett távolsági beszélgetés	1.667	1.424	+ 17.1
Távbeszélőállomás	187	179	+ 4.5
Rádióengedélyes	860	782	+ 10.0

EGYESÜLETI ÉLET.

Felmentés és megbízás. Egyedy Andor postaműszaki főigazgatót a postavezérigazgatóság 6. ügyosztályának vezetése alól felmentették és megbízták a postavezérigazgatóság B. főosztályának vezetésével. A 6. ügyosztály vezetésére Erdöss Gyula postaműszaki igazgató kapott megbízást.

Kovács Lajos m. kir. postaigazgató a debreceni postaigazgatóság vezetőjének állandó helyettesítésére kapott megbízást.

Márthon Béla postaigazgatót a kolozsvári postaigazgatóság vezetése alól kérelmére felmentették.

Kiütetés. A Kormányzó Ur megengedte, hogy Lontay Béla postaműszaki igazgató a német Sasrend III. osztályú érdemkeresztjét a kardokkal elfogadjá és viselje.

Miniszteri elismerés. A kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter úr dr. Szerelemhegyi Béla ny. postaigazgatónak négy évtizedet meghaladó időn át, Kotsis Antal, dr. Fekesházy Endre, Frivaldszky Kornél és Kormány Béla ny. postaigazgatóknak három és fél évtizeden át kifejtett közhasznú és buzgó szolgálatukért elismerését fejezte ki.

A Jóléti Alapítvány közleményei.

A postaszemélyzet jóléti alapítványának kezelési bizottsága május 26-án, június 11-én és július 31-én tartott ülésein az alábbi fontosabb, illetőleg a postásságot általában érdeklő ügyeket tárgyalta:

1. A gondozó szolgálatot a kerületi és a hivatali gondozó kirendeltségeknél is megindította.

2. Az alapítvány gondozószervezete a m. kir. postától átvette a bajtársi szolgálat ellátását.

3. A Postás Alapítványi Kórház létesítésével kapcsolatban gazdasági és személyzeti épület, továbbá kápolna és halottsház építésére vonatkozó megrendelést kiadta. Az építés folyamatban van. A volt Schwartzter Szanatórium épületeinek átalakítása jelentősen előrehaladt s remélhetőleg ez évben befejeződik.

4. Az alapítványhoz újabban az alábbi adományok folyta be:

a) A postavezérigazgatóság 15.158 pengős ado-

mánya a családvédelmi és házassági kölcsön-számlák táplálására;

b) a Postás Kari Egyesületek Szövetségének 15.000 pengős adománya családvédelmi kölcsönök céljaira.

c) a Postatisztviselők Országos Kaszinójának 1.000 pengős adománya a házassági kölcsön-számla javára;

d) a postaltisztek átképző tanfolyama hallgatóinak 500 pengős adománya a postás hadi-árvák segélyezésére.

e) Szivér Károly ny. f. ipariskolai tanár 1.012 pengős adománya — elhalt nővérének: Szivér Lujza ny. postaelőőrnek emlékére — elaggott és betegeskedő postatisztviselőnek javára.

5. A horányi üdülőtelep megfelelő helyiségeit felszereléssel és berendezéssel együtt postás gyermekek nyaraltatására díjmentesen a Postás Nyugdíjjárulék Alap rendelkezésére bocsátotta.

6. Az alapítvány pénzsegély címén 1943. március hó folyamán 208 esetben 14.683 pengőt, április hó folyamán 195 esetben 9.730 pengőt, május hó folyamán 225 esetben 10.810 pengőt, kiegészítő anyasági segély címén március hóban 60 esetben 2.308.29 pengőt, április hóban 49 esetben 1.827.44 pengőt, május hóban 69 esetben 2.774.62 pengőt, temetési segély címén március hóban 50 esetben 17.770.88 pengőt, április hóban 67 esetben 24.977.11 pengőt, május hóban 66 esetben 24.305.48 pengőt fizetett ki. Az alapítvány családvédelmi kölcsön címén március hóban 3.700 pengőt, április hóban 3.400 pengőt, május hóban 6.300 pengőt, a postamesteri önállósítási kölcsön címén március hóban 8 esetben 2.600 pengőt, április hóban 4 esetben 1.350 pengőt, május hóban 6 esetben 2.050 pengőt és házassági kölcsön címén március hóban 3 esetben 3.600 pengőt folyósított.

*

Az alapítvány felkéri az üdülőtelepeire beutalt postai alkalmazottakat (és hozzátartozóikat), hogy az ellátás vagy elhelyezés tekintetében tartózkodjanak minden beavatkozástól és nyilvános bírálattól s az esetleg felmerülő panaszokat szóban vagy írásban az alapítvány kezelési irodájával (Budapest, VIII., Mikszáth Kálmán-tér 5.) szíveskedjenek közölni.

SZERKESZTŐSÉG:

XII., KRISZTINA-KÖRÚT 12. II. 220. TÁVBESZÉLŐ: 150—597.

MŰSZAKI KÖZLEMÉNYEK: (Társszerkesztő)

XI., VÁSÁRHELYI PÁL-U. 4/6. TÁVBESZÉLŐ: 258—280.

KIADÓHIVATAL:

XII., KRISZTINA-KÖRÚT 12. IV. 432. TÁVBESZÉLŐ: 156—841.

Előfizetési ár évi 10 P. Postai alkalmazottaknak évi 5 P.

Felélős kiadó: DR. LUKÁSZ ALFONZ m. kir. postatanácsos.